مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما

معراج جان

(دعوت نوجوان به نماز با تأکید بر نماز صبح)

محمدرضا قاضی‌زاده، سید حسین اسحاقی

بسم الله الرحمن الرحیم

معراج جان : (اهمیت بخشی به نماز با تاکید بر نماز صبح)

نویسنده:

جمعی از نویسندگان

ناشر چاپی:

مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

معراج جان : (اهمیت بخشی به نماز با تاکید بر نماز صبح)

مشخصات کتاب

سرشناسه : قاسمی نیا، محمدرضا، ۱۳۴۸ -

عنوان و نام پدیدآور : معراج جان : (اهمیت بخشی به نماز با تاکید بر نماز صبح)/محمدرضا قاسمی نیا، حسین اسحاقی.

مشخصات نشر : قم: مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما، ۱۳۸۴.

مشخصات ظاهری : ۹۶ ص.

شابک : ۶۵۰۰ ریال ۹۶۴۸۶۰۶۴۹۸:

وضعیت فهرست نویسی : فهرست نویسی توصیفی

یادداشت : کتابنامه: ص. ۹۵ - ۹۶.

عنوان دیگر : اهمیت بخشی به نماز با تاکید بر نماز صبح.

شناسه افزوده : اسحاقی، حسین، ۱۳۴۱ -

شناسه افزوده : صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران. مرکز پژوهش های اسلامی.

شماره کتابشناسی ملی : ۱۱۴۰۰۹۵

ص:۱

اشاره

دیباچه

دیباچه

وقتی دل تنگ و خسته از خاک، معراجِ جان و سیر افلاک را آرزو می کنی، تنها می توانی بر بُراق نماز؛ گستره آسمان ها را بپیمایی؛ که «الصلوهُ معراج المؤمن». وقتی غوغای زندگی، تو را از خود بی خود می کند، به نمازی عاشقانه بایست و غبار تیرگی را از جسم و جان بزدای، آن گاه سبک ساری تن و روان را به تماشا نشین. بکوش تا دمی با یار باشی و نسیم نشاط را در کوچه های دلت جاری کنی. بکوش تا در انبوه جامعه و در لابه لای امواج «ناس» گم نشوی. وقتی که دغدغه فردا، امروزت را به تشویش می کشاند و آن گاه که هراس تردید، سایه وحشت بر جانت می گستراند، آفتاب اطمینان را در سپیده دم نجوا (نماز صبح) و نیم روز نیایش (ظهر و عصر) و شبانگاه شوق (مغرب و عشا) بر دلت بتابان تا همه دغدغه ها و تشویش ها خاکستر شوند.

وقتی بهارِ نماز هست، خزان افسردگی چرا؟ وقتی با نماز به معراج می توان رفت، تن سپردن به چاهِ تیره کسالت چرا؟ نماز بخوان تا شایستگی هم سخنی با محبوب و شیرینی هم زبانی با دوست را در ذرّه ذرّه وجودت احساس کنی. نماز نور چشم پیامبر صلی الله علیه و آله، عمود دین و استوارترین تکیه گاه و یادآور «راه و مقصد» است. نماز، کلاسی سیاسی، فرهنگی، معنوی و تربیتی است. در این

کلاس، فروتنی، صفا، خلوص، معرفت و کمال تدریس می شود. نماز را تکریم کنیم و با همه توان فرهنگ نماز را گسترش دهیم تا تهاجم فرهنگ ها و همه دسیسه ها و نیرنگ های دشمنان بی اثر شود. نماز را تکریم کنیم تا به ساحل سلام و سلامت برسیم. بیاییم هماره از او بخواهیم که:

رَبِّ اجْعَلْنی مُقیمَ الصَّلاهِ وَ مِنْ ذُرِّیَّتی رَبَّنا وَ تَقَبَّلْ دُعاءِ. (ابراهیم: ۴۰)

خدایا، من و فرزندانم را از برپا کنندگان نماز قرار ده. پروردگارا، این دعا را بپذیر.

با سپاس از حجج اسلام آقایان محمدرضا قاسمی نیا و سیدحسین اسحاقی که همتشان گردآوری این مجموعه را ممکن ساخت.

انّه ولیّ التوفیق

اداره کل پژوهش

مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما

پیش گفتار

پیش گفتار

الْحَمْدُ لِلّهِ الَّذی جَعلَ الصَّلاهَ لِتَنْهی عَنِ الْفَحْشاءِ وَ الْمُنکَر. وَالْحَمدُ لِلّهِ الَّذی جَعلَ الصَّلاهَ تَنْزیها عَنِ الْکِبرِ وَ صَلَّی اللّه عَلی مُحمَّد وَ آلِهِ الطّاهرین.

در دین مبین اسلام مانند دیگر دین های الهی، بر نماز به عنوان بهترین ارتباط خلق با خالق و رکن اساسی دین و زیباترین جلوه بندگی، تأکید زیادی شده است. در قرآن کریم، هر جا سخن از نماز به میان می آید، خداوند بزرگ می فرماید: «نماز را اقامه کنید.» درخواست حضرت ابراهیم از خداوند نیز این گونه است: «رَبِّ اجْعَلِنی مُقِیمَ الصَّلاهُ وَ مِنْ ذُرِّیَّتِی؛ پروردگارا! من و ذُرّیه ام را برپا دارنده نماز قرار ده». (ابراهیم: ۴۰)

پس نتیجه می گیریم که جایگاه نماز، از نماز خواندن بالاتر رفته و به برپایی آن تصریح شده است. امام خمینی رحمه الله می فرماید:

نماز خوب، فحشا و منکر را از یک امتی بیرون می کند و نماز پشتوانه ملت است و در اسلام از نماز هیچ فریضه ای بالاتر نیست.

نماز، عروج به مقام قرب و حضور در محضر انس است و مقام معظم رهبری می فرماید:

هرگاه در میان مردمی، نماز با همه شرایطش رواج داشته باشد، همین یک واجب الهی، آنان را تدریجا به همه نیک بختی ها می کشاند و خیمه دین را در زندگی آنان برپا می سازد و نماز است که مایه های لازم ایثار و گذشت و

توکل و تعبـد را که پشـتوانه حتمی واجبات پرخطر و دشوار؛ همچون جهاد و نهی از منکر و زکات است، در روح آدمی پدید می آورد و او را شـجاعانه به میـدان هـا گسـیل می دارد و تنهـا با یاد خـداست که دل ها آرام می گیرد: «أَلا بِـذِکْرِ اللّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ». (رعد: ۲۸)

فصل اول: نماز، پیوند خلق و خالق

اشاره

فصل اول: نماز، پیوند خلق و خالق

زیر فصل ها

پیام مقام معظم رهبری حضرت آیت اللّه خامنه ای به مناسبت نهمین اجلاس سراسری نماز

پیام مقام معظم رهبری حضرت آیت اللّه خامنه ای به مناسبت نهمین اجلاس سراسری نماز

اگر چه درباره نماز سخنان گزیده و پرمغز از ائمه معصومین علیهم السلام و نیز از متفکران و صاحب نظران دینی، دل های هدایت پژوه را روشن ساخته و به حقیقت و حکمت این فریضه بزرگ الهی آشنا کرده است، با این همه باید گفت جایگاه بلندپایه نماز هنوز برای بسیاری از مردم، حتی آنان که نماز را فریضه می دانند و به جای می آورند، به درستی شناخته نیست. بی شک، آگاهان جوامع اسلامی در این باب وظیفه ای سنگین بر عهده دارند و جای آن است که همه روش های تبیین و روشنگری برای ادای حق معرفت نماز به کار گرفته شود.

باید گفت که نماز معبر اصلی برای سلوک انسان در راهی است که ادیان الهی در برابر آدمی نهاده اند تا بتوانند از آن به هدف و غایت اصلی حیات، یعنی رستگاری و خوشبختی دنیا و آخرت دست یابد. نماز، اولین قدم سلوک الی اللّه است، ولی ظرفیت این عامل الهی به اندازه ای است که در اوج کمال بشری نیز می تواند بال پرواز انسان عرشی شود؛ تا آنجا که برترین انسان؛ یعنی پیامبر گرامی اسلام می فرماید: «نماز نور چشم من است» و در هنگام فرا رسیدن وقت نماز، از مؤذن خود می خواهد که با سردادن بانگ اذان، جان او را کامیاب و سرشار از راحت و امنیت سازد. شاید بتوان گفت که هیچ عامل عبادی دیگری این گونه در همه مراحل تکامل معنوی انسان برای او کارگشا و نیروبخش و پیش برنده نیست.

نماز از آنجا که اولاً ـ سلامت و تعالی اخلاقی و معنوی به افراد جامعه می بخشد و ثانیا از آن رو که با شکل و محتوای ویژه خود، نمازگزار را به انضباط می کشاند و از بیهودگی و ولنگاری نجات می دهد، به حق، باید یکی

از عوامل مهمّ انضباط و انتظام اجتماعی شناخته شود. اگر نمازِ با حضور و از سرِ شوق و در هنگام فضیلت، در میان مردمی رواج پیدا کند، اینها دستاوردهای قطعی آن مردم خواهد بود. بدیهی است که نماز از سر کسالت و بی حضور و یا خودنمایانه، هیچ یک از این فواید را نخواهد داشت.

اکنون که بحمداللّه به همت شما کمربستگان امر نماز، حرکت تازه ای در جهت کشانده شدن دل ها به نماز به راه افتاده است، لازم است که از ظرفیت عظیم این عطیه الهی بیشترین بهره برده شود؛ جوانان با مضامین و معارف گنجانیده در نماز به درستی آشنا شوند؛ جا و فضا برای نمازگزاران در همه مکان هایی که مردمی در آن گرد می آیند، به شکل شایسته و جذاب آماده گردد؛ هر برنامه مزاحم با نماز در اول وقت از سوی دستگاه های مؤثر، مانند مراکز رسانه ای و فرهنگی و مراکز جابه جایی مسافران و مراکز کسب و کار برطرف گردد؛ آهنگ اذان لزوما با صدای خوش در همه اوقات نماز در همه جای کشور به گوش رسد؛ ائمه جماعت و کسانی که در عمل خود مقتدای دیگرانند، در تحصیل شرایط نمازِ مقبول، مجاهدت بلیغ کنند و مانند اصحاب معروف ائمه علیهم السلام در کیفیت و کمیت نمازهای فریضه و نافله سرمشق دیگران باشند و خلاصه نماز را که ده ها سال پیش از انقلاب در کشور ما مورد بی مهری و تهاجم تبلیغات گوناگون قرار گرفته بود، در کیفیتی شایسته، همگانی کنند.

فضل و توفیق و هدایت الهی و دعای حضرت ولی اللّه الاعظم ارواحنا فداه را برای شما و همه نمازگزاران مسئلت می کنم.

والسلام

سیدعلی خامنه ای

۱۸/۶/۷۸

نماز صبح، مشهود فرشتگان

اشاره

بلند خواندن نماز صبح

حضرت امام زمان عج الله تعالی فرجه الشریف و نماز صبح

سفارش لقمان حکیم

هدف از نماز خواندن

نماز؛ به دست آوردن فضایل و زدودن رذایل

توسل به معصومین در آغاز هر صبح

معراج وصال

خبر وصل

خبر وصل

هر صبح، آغاز دوباره زندگی انسان است. خداوند بزرگ نیز نعمت ذکر و پرستش خود را به ما بخشیده است تا همه کارهایمان رنگ خدایی داشته باشد. این گونه است که کارها و عمر ما به هدر نمی رود. به همین جهت، روز را با اقامه نماز و یاد او آغاز می کنیم. آن گاه که مؤذن با نوای دل انگیز اذان، تاریکی شب را می شکافد، ما را به عالمی از نور، روشنایی، صراط مستقیم و برترین اعمال (نماز) فرا می خواند تا یکتا پروردگار هستی را پرستش کنیم.

پس با آمدن صبح، خداوند بزرگ، ما را بیش از پیش متوجه نشانه ها، شگفتی ها و راز و رمزهای آفرینش می کند. همان گونه که در آیه ششم سوره یونس می فرماید:

به حقیقت، در رفت و آمد شب و روز، بلکه در هر چیزی که خدا در آسمان ها و زمین خلق فرمود، البته برای اهل تقوا، این توجه و نشانه قدرت حق، بیشتر از دیگران، پدیدار است.

همچنین در آیه هشتم سوره یونس نیز می فرماید:

اگر انسان ها به آیات و عظمت خلقت توجه نکنند و غافل باشند، عاقبت به سزای کردار زشت خود، در آتش دوزخ جای می گیرند.

انسان های غافل، بی توجه خواهند بود و این غفلت، آنان را به کردارهای

زشت و منکرات وا می دارد. پس بیایید اهل نماز باشیم تا اهل ذکر شویم و اهل ذکر شویم تا از رستگاران به شمار آییم و به خداوند نزدیک تر شویم.

اذان و نماز صبح

اذان و نماز صبح

خانواده ای که با یاد خدا و خواندن دو رکعت نماز، از خداوند می خواهند فرزندی صالح به آنان ببخشد و در نخستین روز تولد، در گوشش اذان و اقامه را زمزمه می کنند، دلِ فرزند عزیزشان را با یاد خدا پیوند می زنند. والدینی که سحرگاهان برمی خیزند و با تلاوت قرآن و نماز شب، فضای خانه را نورانی و معطر می کنند، به طور غیرمستقیم برای فرزندانشان الگو خواهند بود. پس چه خوب است هنگام اذان صبح، که همه موجودات به تسبیح گویی مشغولند، پدر با صوت آرام و مهربانش در آن سحرگاهان اذان بگوید و با تسبیح موجودات هم نوا شود. سپس به نماز بایستد تا با این حرکت، فرزندش را در آغاز جاده تکلیف و بلوغ، به برپا داشتن نماز صبح تشویق کند. این گونه است که پس از اندک زمانی فرزند ما خودش از سر شوق و رغبت برای نماز صبح بیدار می شود. حضرت امام صادق علیه السلام درباره ثواب و فضیلت اذان گویان می فرماید:

اذان گویان از تمام مردم در روز قیامت گردن فرازترند؛(۱) یعنی اذان گویان از همه مردم گردنشان افراشته تر است و برای دریافت ثواب و عطای خداوند سربلندند.(۲)

باید گفت عبادت های ما به شرطی بر خانواده و جامعه تأثیر خواهد داشت که روح خدامحوری بر رفتار و گفتار فرد نمازگزار حاکم باشد و کارها بیش

۱- محمد بن علی ابن بابویه، شیخ صدوق، ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، مترجم: ابراهیم محدث بند ریگی، قم، اخلاق، ۱۳۸۰، چ ۵، ص ۶۹ .

۲- موسی خسروی، اذان و اقامه در اسلام، قم، ستاد اقامه نماز استان تهران، ۱۳۷۵، چ ۱، ص ۲۰.

از هر چیز، رنگ خدایی به خود بگیرد. همچنین باید خود را از هرگونه ریا و شک و شبهه پاک سازیم. آن هنگام است که نماز مصداق تنهی عن الفحشاء و المنکر می شود؛ یعنی هرگونه فحشا و منکری را از انسان و جامعه دور می کند.

أَقِمِ الصَّلاهُ لِدُلُوکِ الشَّمْسِ إِلی غَسَقِ اللَّیْلِ وَ قُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ کانَ مَشْهُودًا. (اسراء:۷۸)

نماز را از زوالِ خورشید تا نهایت تاریکی شب (نیمه شب) بر پا دار و همچنین قرآن فجر (نماز صبح) را؛ زیرا قرآن فجر مورد مشاهده (فرشتگان شب و روز) است.

در تفسیرهای متعدد، «قرآن الفجر» را نماز صبح دانسته اند. در تفسیر این آیه، روایت هایی نیز به ما رسیده است که می گویند: فرشتگان، شب و روز نماز بندگان را نظاره می کنند؛ زیرا در آغاز صبح، فرشتگان شب که مراقب بندگان خدایند، جای خود را به فرشتگان روز می دهند و چون نماز صبح در همان آغاز طلوع انجام می گیرد، هر دو گروه، آن را می بینند و بر آن گواهی می دهند.

این روایات را همه دانشمندان شیعه و اهل تسنن نقل کرده اند. از جمله (به نقل از تفسیر روح المعانی) احمد،نسایی، ابن ماجه، ترمذی، حاکم از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل کرده اند که در تفسیر این جمله فرموده: «تَشهدُ ملائِکهُ اللَّیلِ وَ مَلائِکهُ النَّهارِ».(۱)

۱- ناصر مکارم شیرازی و دیگران، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۳، چ ۱۲، ج ۱۲، ص ۲۲۳.

سوگند به صبح (۱)

سوگند به صبح (۱)

«وَ الصُّبْحِ إِذا أَسْفَرَ؛ و قسم به صبح هنگامی که نقاب از چهره برگیرد». (مدثر: ۳۴)

در واقع، این سه سوگند سوگند به ماه، شب، صبح، در آیات ۳۲، ۳۳ و ۳۴ مکمل یکدیگرند؛ زیرا می دانیم جلوه گری ماه در شب ها است و نور ماه به هنگام روز تحت الشعاع نور خورشید است و جلوه ای ندارد. شب نیز گرچه آرام بخش و هنگامه راز و نیاز عاشقان حق است، آن زمان زیباست که رو به صبح روشن پیش رود. به دیگر سخن، طلوع صبح که پایان شب تاریک است، از هر زمانی، زیباتر و دل انگیزتر است و هر انسانی را به وجد می آورد و سرشار نور و صفا می کند. این سوگندهای سه گانه، بیانگر تناسب با نور هدایت «قرآن» و پشت کردن به ظلمات «شرک» و دمیدن سپیده صبحگاهان «توحید» است.(۱)

سوگند به صبح (۲)

سوگند به صبح (۲)

«ٔالصُّبْحِ إِذا تَنَفَّسَ». (تکویر: ۱۸)

و سرانجام به سراغ سومین و آخرین سوگند می رویم (سوگند اول به ستارگان، سوگند دوم به شب و سوگند سوم به صبح است). پروردگار می فرماید: «و سوگند به صبح هنگامی که تنفس کند».

در این تعبیر زیبا، صبح به موجود زنده ای تشبیه شده است که نخستین تنفسش با طلوع سپیده آغاز می شود و روح حیات را در همه موجودات می دمد. گویی در زیر دست و پای لشکر زنگی شب، نفسش بریده بود و با درخشیدن اولین شعاع نور از زیر چنگال او آزاد می شود و نفس تازه می کند.

این تعبیر، شبیه تعبیری است که در سوره مدثر پس از سوگند به شب آمده

۱- تفسیر نمونه، ج ۲۵، صص ۲۴۶ _ ۲۶۷.

است که می فرماید: «سوگند به صبح هنگامی که نقاب از چهره برگیرد». گویی ظلمت شب همچون نقاب سیاهی بر صورت صبح افتاده که هنگام سپیده دم، نقاب را کنار می زند و چهره نورانی و پرفروغ خود را که نشانه زندگی است، به جهانیان نشان می دهد.(۱)

ارزش خواندن نماز با جماعت

ارزش خواندن نماز با جماعت

«وَ أَقیمُوا الصَّلاهَ وَ آتُوا الزَّکاهَ وَ ارْکَعُوا مَعَ الرّاکِعینَ؛ و نماز را به پا دارید و زکات را ادا کنید و همراه رکوع کنندگان رکوع کنید». (بقره: ۴۳)

آخرین قسمت این آیه، از نمازِ همراه با جماعت سخن می گوید. از این آیه درمی یابیم که نماز باید با جماعت برگزار شود، به ویژه نماز صبح و عشا که جایگاه والایی دارند. در روایتی چنین آمده است: روزی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پس از نماز صبح رو به اصحاب کرد و نام افرادی را بر زبان آورد و پرسید که در نماز جماعت حاضرند یا نه. یاران پاسخ دادند: خیر. سپس پرسید: آیا در شهر نیستند و به مسافرت رفته اند. یاران پاسخ دادند: خیر. آن گاه پیامبر فرمود:

هیچ نمازی مثل نماز صبح و عشا بر منافقین سنگین نیست و اگر مردم فضیلت این دو نماز را می دانستند، هر آینه می آمدند، هر چند خود را به سختی روی زمین بکشند.

امام صادق علیه السلام نیز فرموده است:

کسی که نماز صبح و عشا را به جماعت بخواند، پس او در ذمّه خداست. اگر کسی به او ستم روا دارد یا او را تحقیر کند، گویا به خدا ستم روا داشته و او

۱- تفسیر نمونه، ج ۲۶، ص ۱۹۲.

را تحقیر کرده است.(۱)

حضرت امام خمینی رحمه الله می فرماید:

ما با ذکر خـدا، با اسم خـدا پیش بردیم و نماز بالاترین ذکر خدا است. اگر در نماز کوتاهی بشود و هر کس بگوید من خودم تنهایی می روم در خانه ام و می خوانم، خیر. نماز را در جماعت بخوانید. اجتماع باید باشد، مساجد را پر کنید، اینها از مساجد می ترسند.

یکی از مسائلی که در رساله های عملیه بر آن تأکید شده، برپا داشتن نماز جماعت صبح و مغرب است، به ویژه برای کسی که در همسایگی مسجد زندگی می کند. حضرت علی علیه السلام در فرازی از دعای صباح از خداوند بزرگ چنین می خواهد:

ای پروردگار! بر ما درگاه صبح را با کلید رحمت و رستگاری بگشا و بهترین خلعت هدایت و صلاح را بر من بپوشان.(۲)

باید گفت: نماز صـبح یکی از مصداق های روشن کلید رحمت و رستگاری در این دعا است. امیداوریم همه شیعیان و دوست داران اهل بیت علیهم السـلام نسـبت به اقامه نماز صـبح مانند دیگر نمازها، توجه عملی داشـته باشند. خداوند را شکر می کنیم که در آغاز روز، عبادتش را بر ما واجب کرد تا با حضور خود در نماز جماعت صـبح، مساجد را رونق بخشیم و از آغاز روز، درس به یاد خدا بودن، جماعت و وحدت را فراموش نکنیم.

۱- ملامحسن فیض کاشانی، المحجه البیضاء، قم، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۳۷۴، ج ۱، صص ۳۴۲ و ۳۴۳.

۲- شیخ عباس قمی، مفاتیح الجنان، قم، روح، ۱۳۷۹، ج ۲، ص ۱۱۰.

یاد خداوند در صبحگاه و شامگاه

یاد خداوند در صبحگاه و شامگاه

وَ اذْکُرْ رَبَّکَ فی نَفْسِکَ تَضَرُّعًا وَ خیفَهً وَ دُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَ اْلآصالِ وَ لا تَکُنْ مِنَ الْغافِلینَ. (اعراف: ۲۰۵)

پروردگارت را در دل خود از روی تضرع و خوف یاد کن و آهسته و آرام، نام او را بر زبان بیاور و این کار را همواره صبحگاهان و شامگاهان تکرار کن و هرگز در شمار بی خبران از یاد خدا مباش.

مقام معظم رهبری می فرماید:

چه افراد و جماعاتی که با شناختن قدر و جایگاه ذکر و خشوع و انابه ـ که نماز مظهر کامل آن است ـ و همراه کردن کار و ابتکار دنیایی با آن، به قله های تعالی و کمال رسیدند و چه بی خبران و کوته نظرانی که با غفلت از این راز بزرگ هستی، خود را از سعادت کامل محروم ساختند و چه در صورت تلاش و کار مادی و چه درصورت بی کاری و تنبلی، هر جا به گونه ای خود را در منجلاب های محرومیت و ناکامی غرقه می ساختند. انسان هایی که تلاش و مجاهدت در عرصه زندگی بشری را با یاد خدا و انس با او و عشق به او همراه می سازند، خوشبختی در معنای حقیقی آن را درمی یابند و آن را برای جسم و جان خود فراهم می کنند.(۱)

هنگام نماز است ای اهل بیت!

هنگام نماز است ای اهل بیت!

پس از نزول آیه تطهیر،(۲) پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به مدت شش ماه، هنگامی که برای نماز صبح از کنار خانه فاطمه علیهاالسلام می گذشت، صدا می زد:

۱- از پیام مقام معظم رهبری به ششمین اجلاس سراسری نماز، زنجان، ۱۳۷۵.

۲- احزاب: ۳۳.

الصلوه یا اهل البیت. «إِنَّما یُریدُ اللّهُ لِیُذْهِبَ عَنْکُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَیْتِ وَ یُطَهِّرَکُمْ تَطْهیرًا». (احزاب: ۳۳)

هنگام نماز است ای اهل بیت. «خداوند می خواهد پلیدی را از شما اهل بیت دور کند و شما را پاک سازد».(۱)

ابتدا نماز صبح، سپس جهاد...

ابتدا نماز صبح، سپس جهاد...

«فَالْمُغیراتِ صُبْحًا؛ با دمیدن صبح بر دشمن یورش بردند». (عادیات: ۳)

در شأن نزول این سوره آمده است که علی علیه السلام دستور داد در تاریکی شب، مَرْکب ها را آماده کنند، خوراک لازم به آنها بدهند و زین بر آنها نهند و به حالت آماده باش کامل در آیند. هنگامی که پرده تاریکی شب شکافته شد، نماز صبح را با یاران خود به جا آورد و بی درنگ به دشمن حمله کرد. دشمن وقتی بیدار شد که زیر دست و پای اسب های مجاهدان اسلام قرار گرفته بود. این واقعه در جنگ ذات السلاسل و سال هشتم هجرت رخ داد.(۲)

تسبیح (۱)

تسبیح (۱)

«وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّکَ حینَ تَقُومُ؛ هنگامی که بر می خیزی، پروردگارت را تسبیح گوی». (طور: ۴۸)

در تفسیر المیزان، یکی از تفسیرهایی که برای جمله «حین تقوم» آورده شده، دو رکعت نافله نماز صبح است که پیش از نماز می خوانند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در حدیثی می فرماید: «دو رکعت نافله صبح برای تو بهتر است از دنیا و آنچه در دنیا است».(۳)

۱- تفسیر نمونه، ج ۱۷، صص ۳۰۰ و ۳۰۱.
۲- تفسیر نمونه، ج ۲۷، صص ۲۵۵ و ۲۵۶.
۳- رکعتا الفجر خیر من الدنیا و ما فیها.

تسبیح (۲)

تسبیح (۲)

«وَ مِنَ اللَّیْلِ فَسَبِّحْهُ وَ إِدْبارَ النُّجُومِ؛ همچنین به هنگام شب، او را تسبیح کن و به هنگام پشت کردن ستارگان و طلوع صبح». (طور: ۴۹)

در تفسیر المیزان جمله «و اِدْبارِ النُّجُومِ» چنین تفسیر شده است: «مراد از این جمله آن هنگامی است که ستارگان در اثر روشنی صبح از نظر ناپدید می شوند و منظور از تسبیح در این هنگام، دو رکعت نماز مستحبی است که قبل از نماز صبح خوانده می شود و بعضی گفته اند مراد از آن، نماز صبح است».

ثواب خواندن نماز صبح به جماعت

ثواب خواندن نماز صبح به جماعت

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله می فرماید:

برگزاری نماز صبح در جماعت و سپس پرداختن به یاد خداوند تا طلوع آفتاب، موجب دست یابی به هفتاد درجه در فردوس است.(۱)

خواندن نماز مغرب و عشا و صبح به جماعت

خواندن نماز مغرب و عشا و صبح به جماعت

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید:

هر کس نماز مغرب و عشا و صبح را در مسجد و با جماعت برگزار کند، مانند کسی است که تمام شب را (با عبادت) احیا کرده باشد.(۲)

رفتار پیامبر پس از نماز صبح

رفتار پیامبر پس از نماز صبح

در طبقات ابن سعد چنین آمده است: پیامبر پس از به جای آوردن نماز صبح در کنار ستون توبه می نشست. پیش از نشستن آن حضرت، ضعیفان، بینوایان، تنگ دستان و میهمانان آن حضرت در آنجا جلسه ای برپا می کردند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در جلسه آنان حضور می یافت، آیاتی را که شبانگاه بر وی نازل

۱- محمد بن حسن حر عاملی، وسائل الشیعه، تهران، مکتبه الاسلامیه، بی تا، ج ۶، ص ۴۶۱.
۲- محمد بن حسن حر عاملی، وسائل الشیعه، تهران، مکتبه الاسلامیه، بی تا، ج ۶، ص ۲۹۵.

شده بود، بر آنها تلاوت می کرد و تا طلوع آفتاب به بحث و گفت وگو می پرداخت.

ابوموسی نیز گفته است: «چون پیامبرنماز صبح را به جای می آورد، گرد او جمع می شدیم. برخی، تفسیر آیه های قرآن را از آن حضرت می پرسیدند. گروهی پرسش هایی را درباره احکام و واجبات دینی با آن حضرت درمیان می گذاشتند و عده ای تعبیر خواب خود را از پیامبر می پرسیدند».

تاریخ نگار دیگری در همین باره می گوید: «روزی فردی به نام جریر، همراه با ده نفر از قبیله خویش در فاصله نماز صبح و طلوع آفتاب به حضور پیامبر آمدند و گفت وگوهای علمی مفصلی با آن حضرت انجام دادند».(۱)

خواندن نماز صبح به جماعت

خواندن نماز صبح به جماعت

رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمود:

لِاَنْ اُصلِّیَ الصُّبحَ فی جَماعهٍ أحَبُّ إلیّ مِنْ أنْ اُصَلِّی لَیلَتی حَتّی أصبحَ.(۲)

اگر نماز صبح را به جماعت بخوانم، در نظرم محبوب تر از عبادت و شب زنده داری تا صبح است.

تأثیر صدای روح بخش اذان

تأثیر صدای روح بخش اذان

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در حال احتضار بود که صدای اذان را شنید. برخاست و وضو گرفت. در حالی که یک دست به شانه علی علیه السلام و یک دست به شانه فضل بن عباس گذاشته بود و در نهایت ناتوانی، پاهای خود را بر زمین می کشید، خود را به مسجد رسانید و نماز صبح را با جماعت اقامه کرد. دوباره با همان حالت به خانه برگشت.(۳)

۱- سیمای مسجد، ج ۲.

۲- ثواب الاعمال و عقاب الاعمال.

۳- شیخ عباس قمی، منتهی الآمال، قم، هجرت، ۱۳۷۳، چ ۸، ج ۱، ص ۲۰۱.

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

خدای تبارک و تعالی را فرشته ای است به نام سخاییل که هنگام هر نمازی، برای نمازگزاران از خداوند رب العالمین برات دریافت می کند. صبح که مؤمنان برخیزند و وضو سازند و نماز فجر گزارند، براتی از خدای عزوجل برای آنها بگیرد که در آن نوشته است: منم خدای باقی. بنده ها و کنیزهایم! شما را در پناه خود دارم و در زیر سایه خود گرفتم، به عزت خودم، شما را وا نگذارم و گناهان شما آمرزیده است تا ظهر.(۱)

برخیز و به یاد خدا باش

برخیز و به یاد خدا باش

از جابر بن عبداللّه انصاری نقل شده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله برای ما خطبه ای خواند و پس از حمد و ثنای خداوند متعال فرمود:

ای مردم! ملازم نماز باشید، ملازم نماز باشید (حق نماز را به جای آورید و توجه کنید)؛ زیرا ستون دین شما است. سختی های برپایی نماز در شب را تحمل کنید و زیاد به یاد خداوند باشید تا گناهانتان را بپوشاند.

همانا مَثَل این نمازهای پنج گانه، همچون نهر آبی است که از مقابل خانه یکی از شما در جریان باشد و او روزی پنج بار، خود را در آن نهر آب بشوید که بدن او بر اثر شست وشوهای پی در پی، از چرک پاک می شود، همچنین است بر اثر مداومت بر نماز، در قلب و روح نمازگزار چیزی از آلودگی باقی نمی ماند.

ای مردم! هیچ بنده ای نیست مگر اینکه (به هنگام خواب و

۱- شیخ صدوق، امالی، ص ۶۶ .

استراحت شبانه) با بندهایی محکم بسته می شود (غرق بودن در لذت خواب.) پس دو ثلث از شب که گذشت و ثلث آخرش باقی ماند، فرشته ای به سراغ او می آید و می گوید: «برخیز و به یاد خدا باش که صبح نزدیک شد،» اگر او در این حال تکان خورد و ذکر خدا گفت، بندی از بندهای وی گسسته می شود و اگر برخاست و وضو ساخت و به نماز ایستاد، تمام بندها از وی باز می شود (و او راحت می گردد) و در این هنگام داخل صبح می شود در حالی که شادان و مسرور است (چون از بند شیطان رها یافته و با ذکر و یاد خداوند و نماز، صبحی دیگر را آغاز نموده است).(۱)

نماز پرهیزکاران

نماز پرهیزکاران

امام علی علیه السلام فرموده است:

مَنْ صَلَّی الْفَجرَ مِنْ جَماعهٍ رَفعَتْ صَلاتُه فی صَلاهِ الْأبرارِ وَ کُتِبَ یَومَئذٍ فی وَفِد المتقین.(۲)

کسی که نماز صبح را با جماعت بخواند، نمازش در شمار نماز نیکان بالا برده می شود و آن روز در ردیف پرهیزکاران نوشته می شود.

دعا (۱)

دعا (۱)

وَافْتَح اللّهُمَّ لَنا مَصاریعَ الصّباحِ بِمفاتیحِ الرّحمهِ وَ الفَلاح وَ اَلْبِسنی اللّهُمَّ مِنْ أفضلِ خِلَعِ الهِدایهِ وَ الصَّلاحِ.(۳)

ای خدا، بر ما درگاه صبح را با کلید رحمت و رستگاری بگشا و بهترین خلعت هدایت و صلاح را بر من بپوشان.

۱- مجلسی، بحارالانوار، ج ۸۲ .

۲- دعائم الاسلام، ج ۱.

۳- مفاتیح الجنان، ص ۱۱۰.

دعا (۲)

دعا (۲)

فَاجعَلِ اللّهمَّ صَباحِی هَذَا نازِلاً عَلَیَّ بِضِیَاءِ الْهُدی وَ بِالسَّلَامَهِ فی الدِّینِ و الدُّنْیا.(۱)

ای خدا، صبحگاه مرا با انوار هدایتت بر من روشن کن و با سلامتی من در دین و دنیا مقرر فرما.

سجده خونین

سجده خونین

سحرگاه شب نوزده ماه مبارک رمضان سال چهلم هجری بود. امام علی علیه السلام مثل همیشه برای خواندن نماز جماعت در مسجد کوفه، از خانه به سوی مسجد روانه شد. ابتدا دو رکعت نماز خواند و سپس بالای بام رفت تا اذان بگوید. با صدای بلند اذان گفت، به گونه ای که صدایش به گوش تمام ساکنان کوفه رسید. سپس از بام پایین آمد و به محراب رفت و مشغول نماز نافله صبح شد. وقتی که خواست سر از سجده اول رکعت اول بردارد، در آن تاریکی ابن ملجم آنچنان بر فرقِ مقدسِ آن حضرت شمشیر زد که فرقِ سر آن بزرگوار تا نزدیک پیشانی شکافته شد. حضرت علی علیه السلام در این هنگام گفت: «بسم اللّه و باللّه و علی مله رسول اللّه فُزت و ربّ الکعبه؛ به نام خدا و برای خدا و بر دین رسول خدا، به خدای کعبه سوگند که رستگار شدم».

سپس آن حضرت را دیدند که با فرق شکافته در محراب افتاده است و بر جای زخم خود، خاک می ریزد و این آیه شریفه را می خواند:

«مِنْها خَلَقْناکُمْ وَ فیها نُعیدُکُمْ وَ مِنْها نُخْرِجُکُمْ تارَهً أُخْری؛ ما شما را از زمین آفریدیم و شما را به زمین برمی گردانیم و بار دیگر شما را از زمین بیرون خواهیم آورد».(۲)

خواندن سوره توحید پس از نماز صبح

خواندن سوره توحید پس از نماز صبح

امیرالمؤمنین علی علیه السلام فرمود:

۱- مفاتیح الجنان، ص ۱۱۲.

۲- منتهی الآمال، ج ۱، صص ۳۲۸ و ۳۲۹.

هر کس نماز صبح را بخوانـد و پس از آن، یازده بار سوره قل هو اللّه احـد را بخوانـد، در آن روز گناهی از او سـر نمی زند؛ اگرچه شیطان بخواهد.(۱)

اوقات نماز

اوقات نماز

حضـرت امـام حسن علیه السـلام فرمـود: «گروهی از قوم یهود نزد پیـامبر آمدنـد. فردی که از همه آنهـا دانشـمندتر بود، از آن حضـرت مسائلی را پرسـید. برای مثال گفت: «برای ما بگو چرا خـدای تو پنـج نماز را در پنـج وقت از شـبانه روز برای امت تو واجب گردانیده و برای هر کدام وقت خاصی قرار داده است». حضرت فرمود:

و اما نماز صـبح: خورشید موقعی که طلوع کرد، بر شاخ های شیطان هم طلوع می کند. پس خدا مرا امر کرد که پیش از طلوع خورشـید، نماز صبح را بخوانم و پیش از آنکه کافر سجده کند بر خورشید، امت من برای خدا سجده انجام دهد و سریع انجام دادن آن هم نزد خـدا محبـوب است؛ یعنی هر چه به طلـوع فجر نزدیـک تر باشـد، محبـوب تر خواهـد بود و این (نمـاز صـبح) نمازی است که هم فرشتگان شب و هم فرشتگان روز شاهد آن خواهند بود.(۲)

دعا به هنگام صبح

دعا به هنگام صبح

بار خدایا! پس برای تو است حمد و سپاس که صبح را برای ما (به روشنی روز) شکافتی (آشکار کردی یا آنکه تاریکی صبح را شکافتی و آن را برای ما هویدا ساختی) و به وسیله آن، ما را از روشنی روز بهره مند گردانیدی و به جاهایی که روزی ها به دست می آید، بینا فرمودی و در آن از پیشامدهای

۱- ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، ص ۹۹.

۲- وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۸ .

بلا و سختی ها نگه داشتی. به صبح درآمدیم و همه چیزها از آسمان و زمینشان و آنچه در هر یک از آن دو پراکنده ساختی، از آرام و جنبنده و ایستاده و رونده آن و آنچه در هوا بالا رفته و آنچه زیر خاک پنهان است، به صبح در آمدند، در حالی که همه، ملك (در اختیار) تو هستیم. به صبح در آمدیم در پنجه (قدرت) تو که پادشاهی و توانایی ات، ما را فرا می گیرد و اراده و خواست تو ما را گرد می آورد و به فرمان تو است که در کارها دست می بریم و در تدبیر تو (آنچه بر وفق مصلحت قرار داده ای)، رفت و آمد می کنیم. از هر سودی جز آنچه فرمان تو بر آن رفته (آن را آفریده ای) و از هر نیکی جز آنچه بخشیده ای، برای ما نیست.(۱)

دعا در وقت اذان صبح

دعا در وقت اذان صبح

و چون ندای اذان صبح را شنیدی، بگو:

اَللّهمَّ إنّی اَسْئلُکَ بِاِقْبَالِ نَهارِکَ و اِدبَارِ لَیْلِکَ وَ حُضُورِ صَلَواتِکَ وَ أصْوَاتِ دُعائِکَ وَ تَسبِیحِ مَلاَئِکَتِکَ اَنْ تُصلِّیَ عَلی مُحمّدٍ و آلِ مُحمّدٍ وَ اَنْ تَتُوبَ عَلَیَّ اِنَّکَ اَنتَ التَّوَّابُ الرَّحِیمُ.(۲)

بار خدایا! تو را می خوانم به وقت روی آوردن روز و پشت کردن شب و وقت نماز و صداهایی که تو را می خواند و ستایش فرشتگان؛ اینکه درود فرستی بر محمد و خاندان محمد و مرا ببخشایی. به درستی که تو بسیار توبه پذیر و مهربانی!

تعقیب نماز صبح

تعقیب نماز صبح

بِسم اللّهِ وَ صَلّی اللّهُ علی مُحمَدٍ وَ آلِ مُحمّدٍ وَ اُفوِّضُ أمری اِلی اللّه إنَّ اللّهَ

۱- علی بن حسین زین العابدین، صحیفه کامل سجادیه، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۴۱۵ ق، چ ۴، صص ۴۸ و ۴۹.

۲- مفاتیح الجنان، ص ۳۴ حاشیه.

بَصیرٌ بالعبادِ فوقیهُ اللّه سیّئاتِ ما مَکَرُوا لا إلهَ إلاّ اَنتَ سُبحانکَ اِنّی کُنْتُ مِن الظّالمینَ فَاسْتَجبنا لَهُ و نَجَّیْنَاهُ مِنَ الغَمّ وَ کذلِکَ نُنْجی الْمُؤمنینَ حَسبُنا اللّهُ و نِعمَ الوکیلُ فَانقْلَبوا بنعمَهٍ مِنَ اللّهِ و فَضلٍ لَم یَمْسَسْهُم سوءٌ ماشاءَاللّهُ لاحولَ وَ لا قُوّهَ إلاّ باللّهِ ما شاءَاللّهُ لامـا شاءَ النّاسُ ماشاءَاللّه وَ اِنْ کَرِهَ النّاسُ حَسْبِیَ الرَّبُ مِنَ المَربُوبین حَسْبِیَ الْخالِقُ مِنَ الْمَخلُوقینَ حَسبِیَ الرّازِقُ مِنَ المَرزوقینَ حَسبِیَ اللّهُ ربُّ الْعالمینَ حَسبِیَ مَن هُو حَسبِیَ حَسبِیَ مَن لَمْ یَزِلْ حَسبی حَسبِیَ مَن کانَ مُذ کُنتُ لَم یَزلْ حَسبِیَ حَسبِیَ اللّهُ لا اِلهَ إلاّ هُو عَلیهِ تَوکَّلتُ وَ هُو رَبُّ الْعرشِ الْعَظیم.

به نام خدا و درود خدا بر محمد و آل او و کار خود را به خدا می گذارم که او به حال بندگان بصیر است. پس خدا حفظ کرد هر شر و بدی را که مکر دشمنان برانگیزد، و خدایی جز تو ای ذات یکتا نیست. پاک و منزهی تو و من در حق خود از ستمکارانم. پس ما دعای او را مستجاب کردیم و او را از دریای غم نجات دادیم و این چنین مؤمنان را نجات خواهیم داد و خدا ما را کافی است و او بهترین وکیل است. (معتقدین به این کلام) از نعمت و فضل خدا چنان برخوردار شوند که دیگر هیچ بدی به آنها نرسد. آنچه خدا خواست می شود و هیچ قدرت و توانایی جز قدرت خدا نیست. آنچه خدا خواست می شود، هر چند مردم نخواهند، خدای رب العالمین مرا کافی از دیگران است. خدای آفریننده عالم، مرا کافی از خلق است. خدای روزی دهنده، مرا کافی از روزی خوران است. خدایی که پروردگار عالم است، مرا کافی است. کافی است آنکه مرا کافی است. آنکه همیشه مرا کافی است، کافی است. آنکه تا بوده ام و هستم مرا کافی است و مر خدای یکتایی که جز او خدایی نیست بر او توکل کرده ام و اوست پروردگار عرش با عظمت (که آفرینش به فرمان اوست).

نماز صبح با وضوی نماز عشا

نماز صبح با وضوی نماز عشا

یکی از یاران و اصحاب حضرت امام حسین علیه السلام بریر بن خضیر نام داشت. وی مردی بود زاهد و عابد و او را سید القراء نیز می گفتند. هر شب قرآن را ختم می کرد و چهل سال نماز صبح را با وضوی نماز عشا به جا می آورد.

برترین نعمت ها

برترین نعمت ها

امام سجاد علیه السلام ذکر را از برترین نعمت هایی می شمارد که خداوند متعال به ما عنایت کرده است و در نیایش خود می فرماید:

وَ مِن اَعْظَمِ النِّعَمِ عَلَيْنا جَرَيانُ ذِكْرِكَ عَلى أَلْسِنَتِنَا وَ اِذْنُكَ لَنا بِدُعائِكَ و تَنْزِيهِكَ و تَسْبِيحِكَ.(۱)

(خداوندا) از برترین نعمت هایی که به ما عنایت کرده ای این است که نام و یاد تو بر زبان ما جاری است و ما را اجازت داده ای که تورا بخوانیم و تنزیه و تسبیح کنیم.

حیات و بصیرت دل انسان در پرتو یاد خدا به دست می آید؛ یعنی به هر مقدار که انسان یاد خداوند را در دل داشته باشد و شیرینی ذکرش را چشیده باشد، زندگی او نیز هدفمندی بیشتری دارد و او دارای حیات حقیقی می شود و اعمالش ارزش پیدا می کند. نماز که روزی پنج مرتبه بر انسان واجب شده، نمونه ای روشن از ذکر است و تقسیم بندی اوقات آن در شبانه روز، زنگ بیداری و آگاهی است؛ به ویژه نماز صبح که در خاتمه استراحت و خواب شب و شروع کار روزانه بر ما واجب است. این نعمتی است که انسان با حالت توجه به وظایف خود، روز را آغاز کند و پایان روز نیز با یاد خدا و نماز عشا تمام شود. این آغاز و خاتمه برای این است که دل انسان با یاد خدا

۱- مفاتیح الجنان، صص ۲۴۹ و ۲۵۰.

زنده بماند و بداند که همیشه و در همه حال در محضر خدا است و وظایف و کارهای روزانه خود را با نام او و به درستی انجام دهد.

از طلوع فجر تا طلوع آفتاب، بهترین زمانی است که رحمت و برکات خداوند بر انسان ها نازل می شود و بهار اوقات نمازهای شبانه روز، وقت نماز صبح است و کسانی بهره می برند که بیدار باشند. شاید به همین دلیل است که شیطان چون غفلت و گمراهی انسان ها را می خواهد، در نظر انسان، خواب آن هنگام را از دیگر اوقات شیرین تر می کند تا در نتیجه نماز صبح یا در وقت فضیلت به جا آورده نشود، یا در آخر وقت و نزدیکی طلوع خورشید به تأخیر بیفتد، تا حال نمازِ بانشاط و عاشقانه را از دست بدهیم. پس بیایید از آغاز روز که به یاد خدا و اقامه نماز دعوت شده ایم، با میزبان با عظمت و مهربان خود، عهد و پیمان جدی ببندیم و وفادار باشیم و با خواندن نماز اول وقت نشان دهیم که توجه به یاد خداوند را که روزی شصت بار در اذان و اقامه هر نماز (حی علی الصلوه، حی علی الفلاح، حی علی خیر العمل) بر آن دعوت شده ایم، از دست نخواهیم داد، بلکه همواره او را به سبب این نعمت و عطیه الهی، شکرگزار هستیم.

خدایا!

خدایا!

خدایا! من هر وقت گفتم که خود را مهیا و آماده برای طاعتت ساختم و ایستادم برای نماز در برابرت و با تو راز و نیاز گفتم بر من خواب قلیلی در وقت نماز افکندی و از دلم حال مناجات با خودت در وقتی که برای مناجات مهیا بودم ربودی.

خدایا! چرا هر وقت بگویم درونم خوب شد و نزدیک است تا همنشین توبه کاران باشم یک گرفتاری برایم پیش می آید و قدمم می لغزد و میان من و

خدمت تو حائل و مانع می شود.(۱)

الهی! حال عبادت و مناجات و راز و نیاز با خودت را به ما عنایت بفرما.

الهی! شیرینی ذکر و یاد دائمی خودت را با پاک کردن گناهان، در دل ما قرار بده.

الهی! ما و فرزندان ما را از نمازگزاران واقعی قرار بده.

نماز پنجم

نماز پنجم

زراره گفت: «از امام باقر علیه السلام درباره نماز واجب پرسیدم؟ پس آن حضرت فرمود: پنج نماز در شبانه روز واجب است».

گفتم: «آیا آنها را خداوند در قرآن نام برده است؟» فرمود: بلی... . سپس حضرت ادامه داد: خدای متعال می فرماید: قرآن الفجر... و مقصود از این کلمه نماز پنجم است؛ یعنی نماز صبح.(۲)

خواندن نماز صبح و عشا به جماعت

خواندن نماز صبح و عشا به جماعت

امام صادق علیه السلام می فرماید: مَن صَلّی الغَداهَ و الْعِشاءَ الآخره فِی جماعهٍ فَهُو فی ذِمَّه اللّه عَزَّوجلَّ و مَن ظَلَمَه فانَّما یَظِلمُ اللّه و مَنْ حَقَّرَه فَانّما یُحَقِّرُ اللّهَ عزَّوجلَّ.(۳)

به جای آوردن نماز صبح و عشا به جماعت، موجب می شود تا انسان در ذمه و امان خداوند باشد و کسی که نسبت به این دو نماز ظلم کند، به خدا ظلم کرده و هر کس آن را کوچک بشمرد، خداوند را کوچک شمرده است.

نور درخشان نمازگزاران

نور درخشان نمازگزاران

امام صادق علیه السلام فرمودند:

اَلا بَشِّر المَشّایینَ فِی الظُّلُماتِ اِلَی الْمَساجِدَ بِالنُّورِ السّاطِع یَوْمَ الْقیامِهِ.(۴)

۱- مفاتیح الجنان، ص ۳۵۸، فرازی از دعای ابوحمزه ثمالی.

۲- وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۵.

۳- وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۳۷۸.

۴- ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، ص ۲۷.

آگاه باش به کسانی که در تاریکی های شب به طرف مسجدها روانند، مژده ده که در قیامت با نوری درخشان خواهند بود.

نماز صبح و ذکر

نماز صبح و ذکر

حماد بن عثمان گوید:

شنیدم حضرت امام صادق علیه السلام می فرمود: هر کس هنگامی که نماز صبح را می خواند، صد بار بگوید: ماشاء اللّه کان لا حول و لا قوّه الاّ باللّه العلیّ العظیم، در آن روز چیزی که او را ناخوش آید نبیند.(۱)

فرشته روز و فرشته شب

فرشته روز و فرشته شب

اسحاق بن عمار می گوید:

به امام جعفر صادق علیه السلام گفتم: یا ابا عبداللّه ! خبر ده مرا از با فضیلت ترین وقت برای نماز صبح. امام فرمود: هنگام طلوع فجر؛ چون خداوند می فرماید، اِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ کانَ مَشْهُودا؛ یعنی نماز صبح را فرشته روز و فرشته شب هر دو مشاهده می کنند. پس هرگاه بنده نماز صبح را با طلوع فجر بخواند، دو مرتبه برای او نوشته می شود؛ هم فرشتگان صبح می نویسند و هم فرشتگان شب.(۲)

قضا شدن نماز

قضا شدن نماز

شخصی خدمت امام صادق علیه السلام رسید و برای انجام کاری استخاره کرد. از قضا استخاره بد آمد، ولی اعتنا نکرد و به سفری تجاری رفت. اتفاقا در سفر به او خوش گذشت و سود بسیاری به دست آورد. وی از بد آمدن استخاره در شگفت ماند. ازاین رو، در بازگشت، خدمت حضرت رسید و جریان را از

۱- محمد بن یعقوب کلینی، اصول کافی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اهل بیت، ۱۳۶۳، ج ۴، ص ۳۰۳.

۲- ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، ص ۳۶.

ایشان پرسید. امام صادق علیه السلام لبخندی زدند و فرمودند: به یاد داری که در مسافرتت در فلان منزل آنچنان خسته بودی که خوابت برد و وقتی بیدار شدی آفتاب طلوع کرده و نماز صبحَت قضا شده بود؟ اگر خداوند متعال آنچه را که در دنیاست به تو داده بود، جبران دو رکعت نماز قضا شده ات نمی شد.(۱)

ثواب وضو برای نماز مغرب و صبح

ثواب وضو برای نماز مغرب و صبح

حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام می فرماید:

هر کس برای نماز مغرب وضو بگیرد، این وضوی او کفاره گناهان گذشته روز او به استثنای گناهان کبیره خواهد بود و هر کس برای نماز صبح وضو بگیرد این وضو کفاره گناهان گذشته شب او به استثنای گناهان کبیره است.(۲)

بلند خواندن نماز صبح

بلند خواندن نماز صبح

امام هادی علیه السلام می فرماید:

وَ امّا صَلاهُ الْفَجْرِ فَالجَهرُ بالقراءَهِ لِانَّ النَّبیَ صلی الله علیه و آله کَان یُغَلِّسُ بها فَقِراءَتُها مِن اللیلِ.(۳)

و اما بلند خواندن نماز صبح برای این است که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وقتی آن را می خواند که هوا تاریک بود. از این جهت، در حکم قرائت های شبانه است.

حضرت امام زمان عج الله تعالی فرجه الشریف و نماز صبح

حضرت امام زمان عج الله تعالی فرجه الشریف و نماز صبح

قال المهدی عج الله تعالی فرجه الشریف : فما اَرغَمَ أنفَ الشَّیطان بِشَی ءٍ مِثلِ الصلوه فَصَلّها وَارْغَمْ اَنفَ الشَّیطانِ.(۴)

هیچ چیزی مانند نماز، بینی شیطان را به خاک نمی مالد. پس نماز بگذار و بینی شیطان را به

۱- مرتضی عطائی، داستان های نماز، بی جا، نشر الف، ۱۳۷۶، چ ۵، ص ۵۲.

۲- ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، ص ۱۷.

۳- الحسن بن علی بن الحسین بن شعبه حرانی، تحف العقول، قم، مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۳۷۴، ص ۴۸۰.

۴- مجلسی، بحارالانوار، تهران، انتشارات اسلامیه، ۱۳۷۲، چ ۳، ج ۵۳، ص ۱۸۲.

خاک بمال.

و ایضا یقول: مَلعونٌ مَلعونٌ مَنْ اَخَّر الغَداهَ إلی أنْ تَنْقَضِیَ النُّجومُ.(۱)

مورد لعنت خداوند است کسی که در به جا آوردن نماز صبحش آن قدر تأخیر کند تا ستارگان در آسمان ناپدید شوند.

سفارش لقمان حکیم

سفارش لقمان حکیم

لقمان حکیم به فرزندش می گوید:

یا بُنیّ لا یَکُن الـدِّیکُ اَکیسَ مِنْک وَ اَکثَرَ مُحافَظهً عَلَی الصَّلاهِ ألا تَراهُ عِنـدَ کُلِّ صَلوهٍ یُؤذِّن لَها وَ بالْاَسحارِ یُعلِنُ بَصَوتِه وَ اَنتَ نائِمٌ.

فرزنـدم! مبادا خروس از تو زیرک تر و توجهش به نماز بیشتر از تو باشد. آیا نمی بینی که در مواقع نماز و در سحر بانگ می زند و حال آنکه تو خواب هستی؟

هدف از نماز خواندن

هدف از نماز خواندن

باید گفت، تعقیبات وارده نماز صبح، نسبت به تعقیبات نمازهای دیگر بیشتر است. اگر این عبادت صبحگاهی در پایان شب و آغاز صبح با نشاط و حضور قلب و اخلاص و تعظیم در برابر خالق بی همتا و رعایت حدود و احترام آن را نداشته باشیم، در نمازهـای بعـد نیز نیروی کامـل را در برپـایی نمـاز نخـواهیم داشت، بلکه در طول روز از آرامش قلب و توکـل به خداونـد در کارهـا و انجـام امور، بهره واقعی را نخواهیم برد؛ چون نماز، ذکری است که آرامش را بر وجود انسان حاکم می کنـد و زمینه هـای رشـد و حرکت و سازنـدگی را در ابعـاد مختلف زنـدگی فراهم می سـازد. بی شک همه این موارد در پرتو اقامه نماز به دست می آیـد. خداونـد متعال در قرآن کریم، هـدف از خواندن نماز را رسیدن به نشاط و حرکت بیان کرده است؛ یعنی اگر فرهنگ

۱- مجلسی، بحارالانوار، تهران، انتشارات اسلامیه، ۱۳۷۲، چ ۳، ج ۵۳، ص ۱۸۲.

نماز در جامعه اسلامی گسترش یابد، جامعه ای دور از گناه، پرتلاش و پرتحرک خواهیم داشت، بی شک، این آثار و هزاران اثر مثبت و سازنده دیگر، از اقامه نماز و اشاعه فرهنگ انسان ساز آن به دست می آید که مهم ترین ارکان آن، توجه قلبی، خشوع و حضور در پیشگاه خدا و تأثیر نماز در روح و جان آدمی است.

از دیگر مصداق های مهم اقامه نماز، می توانیم به اطاعت از فرمان های خداوند و رسول و اولی الامر، ناهی بودن از منکر و آمر بودن به معروف، نماز خواندن به جماعت و در وقت فضیلت، عشق همیشگی به نماز، توجه به اسرار و یادگیری مسائل آن اشاره کنیم. در این باره توجه به برپایی نماز صبح، از نمونه های توجه به نماز است. باید بکوشیم تا نماز صبح هم در وقت فضیلت در مسجدها و به جماعت برپا شود. برای رسیدن به این هدف لازم است که زمان استراحت شبانه، زمان دید و بازدیدها، مطالعه شب، مجالس روضه خوانی و عزاداری در شب، مسافرت ها، جلسه ها، تماشای برنامه های تلویزیون و شب هایی که روز بعد آن تعطیل است و همچنین تعیین زمان حرکت قطار و هواپیما به گونه ای برنامه ریزی شود که حال و توفیق اقامه نماز صبح در اول وقت از دست نرود. البته این نکته نباید فراموش شود که در اشاعه فرهنگ نماز برای نوجوانانی که تازه به سن تکلیف رسیده اند، افزون بر والدین و بزرگان جامعه، باید به نقش زبان هنر و صدا و سیما نیز در طراحی، تهیه، ساخت و پخش برنامه های گوناگون در بیان اهمیت نماز، به ویژه نماز صبح توجه کرد.

نماز؛ به دست آوردن فضایل و زدودن رذایل

نماز؛ به دست آوردن فضایل و زدودن رذایل

از امام صادق علیه السلام نقل شده است:

اگر خداوند سبحان بخواهد برکتی به انسان مرحمت کند آن را در بهترین حال عطا می فرماید و بهترین حالت در محراب بودن و در جنگ با دشمن درونی است، خدای سبحان اگر به زکریا، یحیی را مرحمت کرده است، در حال عبادت به او بشارت داده شده است.

همچنین امام صادق علیه السلام فرمود:

إنَّ طاعهَ اللّهِ عزَّ و جلَّ خِدْمتُه فِی الَارضِ وَ لَیْسَ شَی ءٌ مِنْ خِدْمَتِه یَعدِلُ الصَّلوهَ فَمِنْ ثَمَّ نادَتْ الملائِکهُ زکریا علیه السلام وَ هو قائِمٌ یُصلَّی فِی الْمِحرابِ.

طاعت خداوند، آن است که انسان در زمین، خداوند را خدمت کند و چیزی از خدمت او به اندازه نماز نمی ارزد و به همین جهت بشارت در حال عبادت به زکریا داده شده است.

نماز، یک نهر روان و یک چشمه کوثر است؛ همه آتش های گذشته را خاموش می کند و نمی گذارد انسان در آینده گرفتار آتش شود. نماز هم جلو بدی ها را می گیرد و هم بدی های گذشته را از میان می برد. این ویژگی نماز است که در قرآن کریم بدان اشاره شده است:

إِنَّ الصَّلاهَ تَنْهی عَنِ الْفَحْشاءِ وَ الْمُنْکَرِ وَ لَذِکْرُ اللّهِ أَکْبَرُ وَ اللّهُ یَعْلَمُ ما تَصْنَعُونَ.(عنکبوت:۴۵)

از امام صادق علیه السلام نقل شده است که فرمود:

اَوّلُ ما یُحاسَبُ بِه الْعَبدُ اَلصَّلاهُ فَاذِا قُبِلَتْ قُبِل مِنهُ سائِرُ عَمَلِه وَ إذا رُدَّتْ عَلیه رُدَّ سائِرُ عَمَله.

اول چیزی که از انسان سؤال می کنند نماز است. اگر نماز قبول شد، دیگر اعمال هم قبول است و اگر مقبول نشود، دیگر اعمال او نیز قبول نخواهد شد.

قرآن کریم نماز و نمازگزار را به خوبی معرفی فرموده است. نمازگزار کسی

است که هرگاه به او صـدمه ای رسـد، عجز و لابه نمی کنـد، نسـبت به خیری بخل نمی ورزد، بر نمازش پایـداری می کند در میان اموالش، حقی برای سائل و محروم نگه می دارد و به روز جزا باور دارد. (معارج: ۱۹ _ ۲۲)

امام صادق علیه السلام فرمود:

انسان وقتی نماز را در اول وقت خوانـد این نماز به صورت یک امر تابان جلوه می کنـد و می گویـد: تو مرا حفظ کردی، خدا تو را حفـظ کنـد (معلوم می شود نمـاز یـک حقیقتی دارد، زنـده است، روحی دارد، برای همیشه هست، دعا می کنـد و دعای نماز هم، همیشه مسـتجاب است؛ آن روح نماز است) و اگر کسـی نماز را نخوانـد و یا در وقت نخوانـد، به صورت یک چهره تاریک در می آید و می گوید: تو مرا ضایع کردی خدا تو را ضایع کند.

توسل به معصومین در آغاز هر صبح

توسل به معصومین در آغاز هر صبح

صبح، آغاز کار روزانه و ورود در دنیا است و انسان با خطر اشتغال به خلق و غفلت از حق روبه رو است. پس بهتر است انسان سالـک بیـدار در این هنگـام، برای ورود در این ظلمتکـده تاریک، به پروردگار توسل جویـد. از آنجا که بنـده خود را در آن محضـر شـریف آبرومند نمی بیند، به اولیای امر و شـفیعان انس و جان، یعنی رسول خاتم صـلی الله علیه و آله و ائمه معصومین علیهم السـلام متوسل گردد و ایشان را شـفیع و واسطه قرار دهد. از آنجا که برای هر روز خفیر و مجیری وجود دارد، پس روز شنبه به وجود مبارک رسول خـدا صـلی الله علیه و آله، روز یکشـنبه به حضـرت امیرالمؤمنین علی علیه السـلام، روز دوشـنبه به امامان همام، حسن مجتبی و حسـین علیهماالسـلام، روز سه شنبه به حضرات سجاد و باقر و صادق علیهم السلام، روز چهارشنبه به حضـرات کاظم، رضا، تقی و نقی علیهم السـلام ؛ روز پنج شـنبه به حضرت عسکری علیه السلام و روزجمعه به ولی امر عج الله تعالی فرجه الشریف تعلق دارد.

مناسب، آن است که در تعقیب نماز صبح برای ورود در این بحر مهلک

ظلمانی و دامگاه مهیب شیطانی، به خفرای آن روز متوسل شود و با شفاعت آنها که مقرّبان بارگاه قدس و محرمان سراپرده انس اند، از حق تعالی رفع شر شیطان و نفس امّاره بالسّوء را بخواهد و در پذیرش عبادت ها و مناسک ناقص، آن بزرگان را واسطه قرار دهد.(۱)

معراج وصال

معراج وصال

پس ای عزیز! دامن همت به کمر زن و دست طلب بگشای و با هر زحمتی حالات خود را اصلاح کن و شرایط روحیه نماز اهل معرفت را به دست آور و از این معجون الهی که با کشف تام محمدی صلی الله علیه و آله برای درمان همه دردها و نقص های نفوس فراهم آمده، استفاده کن و خود را تا مجال است از این منزلگاه ظلمت و ندامت و چاه عمیق دوری از ساحت مقدس ربوبیت، کوچ ده و خود را به معراج وصال و قرب کمال برسان که اگر این وسیله از دست رفت، وسایل دیگر منقطع است: «ان قُبِلَت قبل ما سواها و ان ردّت ردّ ما سواها؛ اگر نماز پذیرفته شد، دیگر اعمال پذیرفته می شود و اگر ردّ شد اعمال دیگر نیز رد می شود».(۲)

۱- امام خمینی رحمه الله، آداب الصلوه، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله، ۱۳۷۲، ص ۳۷۹.

۲- امام خمینی رحمه الله، آداب الصلوه، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله، ۱۳۷۲، صص ۵ و ۶.

فصل دوم: اهمیت برپایی نماز در سیره معصومین علیهم السلام

اشاره

فصل دوم: اهمیت برپایی نماز در سیره معصومین علیهم السلام

زیر فصل ها

خشوع امام باقر و امام صادق علیهماالسلام در حال نماز

علی علیه السلام و به جا آوردن نماز در اول وقت

اهمیت نماز خواندن در اول وقت

بر تن کردن لباس زیبا در هنگام نماز خواندن

به جا آوردن نماز جماعت در سخت ترین حال

به جا آوردن نماز جماعت در سخت ترین حال

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله در حال احتضار بود. ناگهان صدای بلال، مؤذنِ مدینه به گوش رسید واذان صبح در مدینه طنین انداز شد. رسول خدا صلی الله علیه و آله برخاست و وضو گرفت. با کمک امیرالمؤمنین علی علیه السلام و فضل بن عباس به سختی تمام به مسجد آمد و با مردم نماز صبح را به جماعت برگزار کرد و پس از نماز به سوی خانه بازگشت و در بستر آرمید.(۱)

برپایی نماز جماعت با خانواده

برپایی نماز جماعت با خانواده

شخصی خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد و گفت: من بیابان نشین هستم و همسر و فرزندان و خدمتکارانم با من زندگی می کنند. به هنگام نماز، اذان و اقامه می گویم و همراه همه خانواده به نماز می ایستیم. آیا ثواب نماز جماعت را به دست می آوریم؟

حضرت فرمودند: آری.

او گفت: گاهی خدمتکارانم برای انجام دادن کاری از خانه خارج می شوند و من و همسر و فرزندانم با هم به نماز می ایستیم. آیا نماز جماعت خوانده ایم؟ پیامبر فرمودند: آری.

۱- منتهی الآمال، ج ۱، ص ۷۶.

مرد دوباره پرسید: در بعضی روزها، فرزندانم نیز برای چرانیدن گوسفندان به صحرا می روندو من با همسرم تنها می مانیم و به هنگام نماز من اذان و اقامه می گویم و همراه همسرم نماز می خوانیم. آیا این نماز، جماعت به شمار می آید؟

پیامبر فرمودند: آری.(۱)

همسایگان مسجد و نماز جماعت

همسایگان مسجد و نماز جماعت

حضرت علی علیه السلام در کوفه، هر روز می دیدند که عده ای از کسانی که در همسایگی مسجد منزل دارند، نمازهای خود را در خانه به جای می آورند و به مسجد نمی آیند.

حضرت فرمودند: یا به مسجد بیایید و نمازتان را با ما به جماعت بخوانید یا از همسایگی مسجد کوچ کنید.(۲) (زیرا مسجد روز قیامت شکایت خواهد کرد).

علی علیه السلام در محراب نماز

علی علیه السلام در محراب نماز

هنگام وضو گرفتن، لرزشی وجود مبارک امیرمؤمنان علی علیه السلام را فرا می گرفت. هنگامی که در محراب عبادت می ایستاد، رعشه بر اندامش می افتاد و از بیم عظمت پروردگار، اشکِ چشمانش بر محاسن شریفش جاری می شد. سجده های او طولانی و سجده گاهش همیشه از اشک چشم مرطوب بود. او در محراب عبادت به شدت گریان و در دشوارترین لحظات نبرد خندان بود.(۳)

۱- فروع کافی، ج ۳، ص ۳۷۱.

۲- تنبیه الخواطر، ص ۳۳۱.

۳- سیدمهدی شمس الدین، داستان نماز عارفان، تهران، ستاد اقامه نماز، ۱۳۷۷، ج ۴، ص ۲۰.

برپایی نماز در جنگ

برپایی نماز در جنگ

چنین نقل می کنند که در لیله الهریر (از شب های سخت و پرمخاطره در جنگ صفین) در میان دو صف از لشکریان، زیراندازی برای حضرت علی علیه السلام گستردند و آن حضرت به نماز ایستاد. این در حالی بود که تیرهای دشمن از چپ و راست آن حضرت عبور می کرد و چوبه های تیر پیوسته بر زمین می افتاد، ولی آن حضرت هرگز نهراسید و همچنان به نماز عارفانه خویش مشغول بود.(۱)

چگونگی نماز حضرت فاطمه علیهاالسلام

چگونگی نماز حضرت فاطمه علیهاالسلام

حسن بصری می گوید: «در این امّت، عبادت کسی بیش از عبادت فاطمه زهرا علیهاالسلام نبود. او چندان به عبادت می ایستاد که پاهایش ورم کرده بود».(۲)

به جا آوردن نماز تا صبح

به جا آوردن نماز تا صبح

امام حسن علیه السلام فرمود: شب جمعه، مادرم زهرا علیهاالسلام در محراب خود به عبادت ایستاد و تا صبح به نماز، رکوع، سجود، قیام و دعا مشغول بود و من می شنیدم که پیوسته برای همسایگان و مؤمنان دعا می کند، در حالی که برای خود دعایی نمی کرد. صبح از او پرسیدم: چرا برای خود دعا نکردی، چنان که برای دیگران دعا می کردی؟ فرمود: پسر جانم! اول همسایه را باید دعا کرد و در آخر خود را.(۳)

نماز ظهر عاشورا

نماز ظهر عاشورا

در ظهر عاشورا، شماری از یاران امام حسین علیه السلام به شهادت رسیده بودند.

۱- منتهی الآمال، ج ۱، ص ۱۱۰.

۲- بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۸۵.

۳- منتهی الآمال، ج ۱، ص ۹۷.

یکی از یاران امام، نزد ایشان آمد و گفت: «وقت نماز است. نمازمان را چگونه بخوانیم؟» سپاهیان دشمن در مقابل ایستاده و گروهی نیز مشغول مبارزه بودند. امام حسین علیه السلام سر به آسمان بلند کرد و فرمود: «خداوند، تو را از نمازگزاران قرار دهد. اذان بگو تا نماز را به جماعت بخوانیم.» پس از اذان، امام و یارانشان در میدانِ جنگ مشغول خواندن نماز جماعت شدند، در حالی که دو نفر از یاران امام حسین علیه السلام در مقابل نمازگزاران ایستاده بودند تا تیرها و نیزه های دشمن به نمازگزاران برخورد نکند.(۱)

آخرین نماز

آخرین نماز

در روایت است که وقتی حضرت زین العابدین علیه السلام به نماز می ایستاد، رنگ چهره اش دگرگون می شد و حالش در پیشگاه خداوند مانند حالِ بندگان ذلیل بود. اعضای بدنش می لرزید و نمازش مانند کسی بود که گویی آخرین نماز را می خواند.(۲)

در محضر پروردگار

در محضر پروردگار

ابوحمزه ثُمالی می گوید: حضرت علی بن الحسین علیه السلام را دیدم که نماز می خواند. پس ردای آن حضرت از شانه اش افتاد و آن را سر جای خود مرتب نکرد تا نماز تمام شد. بعد از نماز، از حضرت پرسیدم که چرا نسبت به افتادن عبایتان در نماز بی توجه بودید؟ امام فرمودند: وای بر تو! آیا می دانی در محضر که بودم؟ همانا از بنده، نماز پذیرفته نشود، مگر آنکه آن توجه کرده باشد و خود را در محضر خدا ببیند. من گفتم: پس ما هلاک شدیم و نمازهایمان باطل است. حضرت فرمودند: خداوند نقصان نمازهایتان را با

۱- نادر فاضلی، کوتاه و خواندنی از نماز، قم، ستاد اقامه نماز، ۱۳۷۵، ص ۱۸.

۲- منتهی الآمال، ج ۲، ص ۵ به نقل از: خصال صدوق.ژ

نافله ها جبران می کند.(۱)

بیهوش در نماز

بیهوش در نماز

آورده اند که روزی حضرت امام جعفر صادق علیه السلام به نماز ایستاده بود و در نماز خود، آیه هایی از قرآن مجید را تلاوت می کرد. ناگهان غش کرد و بیهوش بر زمین افتاد. هنگامی که آن حضرت را به هوش آوردند، دلیل بیهوشی را از ایشان پرسیدند و امام در پاسخ فرمود: در نماز، آیاتی از قرآن را تلاوت و چندین بار تکرار کردم، تا اینکه حالتی به من دست داد که گویا آن آیه ها را از خداوند متعال می شنوم. پس، از خود بیخود شدم و غش کردم.(۲)

خشوع پیامبر خدا صلی الله علیه و آله در حال نماز

خشوع پیامبر خدا صلی الله علیه و آله در حال نماز

رسول خدا صلی الله علیه و آله هرگاه به نماز می ایستاد، رنگ چهره مبارکش به سبب ترس از پروردگار دگرگون می شد.(۳)

خشوع امام حسن علیه السلام در حال نماز

خشوع امام حسن علیه السلام در حال نماز

هنگامی که امام حسن علیه السلام به نماز می ایستاد، تن مبارکش در مقابل پروردگار می لرزید و هرگاه به یاد بهشت و جهنم می افتاد، چون مارگزیده مضطرب و پریشان می شد و به خود می پیچید.(۴)

خشوع امام سجاد علیه السلام در حال نماز

خشوع امام سجاد علیه السلام در حال نماز

هرگاه وقت نماز می رسید، بدن امام زین العابدین علیه السلام می لرزید و رنگ چهره اش زرد می شد و مانند برگ درخت خرما بر اندام مبارکش رعشه

۱- امام خمینی رحمه الله، سرالصلاه، بی جا، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله، ۱۳۶۹، ص ۵۲.

۲- بحارالانوار، ج ۸۴، ص ۲۴۷. (در بعضی از روایات، آن آیات، ایاک نعبد و ایاک نستعین آمده است).

۳- بحارالانوار، ج ۸۴، ص ۲۴۸.

۴- بحارالانوار، ج ۸۴، ص ۲۵۸.

می افتاد.(۱)

خشوع حضرت فاطمه علیهاالسلام در حال نماز

خشوع حضرت فاطمه علیهاالسلام در حال نماز

فاطمه زهرا علیهاالسلام، در حال نماز، به سبب ترس بسیار از خداوند بزرگ، نفسش به شماره می افتاد.(۲)

خشوع امام باقر و امام صادق علیهماالسلام در حال نماز

خشوع امام باقر و امام صادق علیهماالسلام در حال نماز

هنگامی که امام باقر و امام صادق علیهماالسلام به نماز می ایستادند، رنگ چهره شان گاهی قرمز و گاهی زرد می شد و مثل اینکه این دو بزرگوار با کسی که ایشان را می بینند، در حال مناجات هستند.(۳)

علی علیه السلام و به جا آوردن نماز در اول وقت

علی علیه السلام و به جا آوردن نماز در اول وقت

در جنگ صفین، شبی از شب ها جنگ سختی درگرفت که آن شب، لیله الهریر نامیده شد. ابن عباس دید در گیر و دار نبرد، علی علیه السلام پیوسته به افق نظر می کند. پرسید: مگر از آن سو نگرانی دارید؟ آیا گروهی از دشمنان در آنجا کمین کرده اند؟ حضرت فرمود: نه، بلکه می خواهم ببینم وقت نماز رسیده است یا نه.(۴)

اهمیت نماز خواندن در اول وقت

اهمیت نماز خواندن در اول وقت

گفته اند که حضرت امام رضا علیه السلام برای استقبال از عده ای از اقوام خود از خانه و شهر خارج شدند. در میان راه، وقت نماز فرا رسید. حضرت به گوشه ای رفته ایستاد و به یکی از همراهان خود فرمود: اذان بگو تا نماز بخوانیم.

۱- بحارالانوار، ج ۸۴، ص ۲۴۷.

۲- بحارالانوار، ج ۸۵، ص ۲۵۸.

۳- بحارالانوار، ج ۸۴، ص ۲۴۸.

۴- علی کیست، ص ۲۳۴.

او گفت: ما در انتظار میهمانان خود هستیم و نماز را بعـدا می خوانیم. حضـرت فرمود: «خـدایت بیامرزد. هیـچ گاه بدون عذر، نمازت را از اول وقت به تأخیر نینداز و همیشه نمازت را در اول وقت به جای آور،» سپس به نماز ایستادند.(۱)

بر تن کردن لباس زیبا در هنگام نماز خواندن

بر تن کردن لباس زیبا در هنگام نماز خواندن

امام حسن علیه السـلام هرگاه برای نماز آماده می شـد، بهترین لباس خودرا می پوشـید. از آن حضـرت پرسـیدند: «چرا بهترین لباس خود را می پوشید و این گونه آراسته به نماز می ایستید؟» امام علیه السلام فرمود: «همانا خدا زیباست و زیبایی را دوست دارد. پس، من نیز لبـاس زیبـا را برای راز و نیـاز بـا پروردگـارم می پوشم. شـما نیز هنگـام رفتن به مسـجد، بـا ظاهری پاکیزه و آراسته برای نماز آماده شوید».(۲)

مستحب است که انسان برای نماز، نیکوترین جامه خود را بپوشد، خود را معطر کند و با پاکیزگی با خدا به گفت وگو بایستد.

۱- بحارالانوار، ج ۸۳، ص ۲۱.

۲- کوتاه و خواندنی از نماز، ص ۲۶.

فصل سوم: نماز در سیره امام خمینی رحمه الله، علما و فرزانگان

اشاره

فصل سوم: نماز در سیره امام خمینی رحمه الله، علما و فرزانگان

زیر فصل ها

نماز با خشوع

لرزش در نماز

نماز جماعت در خانه

حاج ملاهادی سبزواری

انتظار

شهید مطهری و نماز

مواظبت بر نماز

شهید رجایی و نماز

توجه امام به نماز صبح

توجه امام به نماز صبح

اضطراب و وحشت در چهره دژخیمانی که رهبر بزرگ اسلام را به تهران می بردند، به خوبی هویدا بود. آنان دیوانه وار به اطراف می نگریستند. وقتی امام خمینی رحمه الله از آنان خواست تا برای به جا آوردن نماز صبح، لحظه ای توقف کنند، به سبب وحشت بسیار نپذیرفتند. امام خمینی رحمه الله در مقام دلداری آنان گفت: «این قدر وحشت زده و مضطرب نباشید. در وسط این بیابان کسی نیست که قصد تعرض نسبت به شما را داشته باشد. چند دقیقه ای ماشین را برای ادای نماز متوقف سازید، شما نیز نماز بخوانید.» مزدوران رژیم شاه، گستاخانه از برآوردن خواسته امام سر باز زدند، ولی سرانجام به سبب پافشاری بیش از حد ایشان، حاضر شدند فقط برای چند لحظه ای ماشین را نگهدارند تا امام تیمم کنند.

امام پس از تیمم با خاک حاشیه جاده، سوار ماشین شد و نماز صبح را درون ماشین در حال حرکت به جا آورد.(۱)

امام و عبادت عاشقانه

امام و عبادت عاشقانه

در اینجا صحنه ای از عبادت امام خمینی رحمه الله را که خود شاهد آن بودم، نقل

۱- سید حمید روحانی، بررسی و تحلیلی از نهضت امام خمینی رحمه الله، تهران، راه امام، ۱۳۶۰، چ ۱۱، ج ۱، صص ۴۷۲ و ۴۷۳.

می کنم. یک سال در قم، برف زیادی آمده بود. آن سال سیل نیمی از شهر قم را فرا گرفت. در همان هنگام، امام نیمه های شب از دارالشفاء به مدرسه فیضیه می آمد و با تلاش فراوان، یخ حوض را می شکست و وضو می گرفت. سپس زیر مَدرس مدرسه می رفت و در تاریکی مشغول راز و نیاز می شد؛ نمی توانم بازگو کنم که آن هنگام چه حالی داشت. با حالت خوش تا اذان صبح مشغول عبادت بود و هنگام اذان به مسجد بالا سر می رفت و پشت سر حاج میرزا جواد ملکی به نماز می ایستاد. پس از نماز هم مشغول مباحثه هایش می شد. باید گفت امام در عبادت اگر نگوییم بی نظیر، ولی بی شک در میان علما کم نظیر بود.(۱)

زندگی منظم امام

زندگی منظم امام

حضرت امام تا لحظه آخر عمر شریفشان، زندگی منظمی داشتند. ایشان همواره نیمه شب، برای نماز شب از خواب برمی خاست و پس از تلاوت قرآن، نماز صبح و تعقیبات آن را به جا می آورد.

پیش از اذان صبح

پیش از اذان صبح

مرحوم شیخ نصرالّله خلخالی می گفت:

من چهل سال با امام دوست بودم، هیچ گاه ندیدم نمازِ شب او ترک شود. همیشه قبل از اذان صبح بیدار بود و در حال عبادت و مناجات به سر می برد. همواره در نمازهای جماعت شرکت می کرد و به دیگران اقتدا می کرد.(۲)

نورانیت در وقت فضیلت

نورانیت در وقت فضیلت

و اوقاتِ فضیلت را برگزین که در آن نورانیّتی هست که در زمان های دیگر

۱- امام در سنگر نماز، قم، ستاد اقامه نماز، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله ۱۳۷۴، چ ۲، صص ۶۶ و ۶۷ .

۲- امام در سنگر نماز، قم، ستاد اقامه نماز، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله ۱۳۷۴، چ ۲، صص ۶۶ و ۶۷ .

نیست و کارهای قلبیه خود را در آن زمان ها کم و حتی قطع کن، و این زمانی به دست می آید اوقات خود را برای نماز معین کنی که متکفّل حیات ابـدی تو است. بایـد زمانی خاص تعیین کنی که در آن وقت، کارهای دیگری نداشـته باشـی و قلب را تعلقاتی نباشد و نماز را با امور دیگر هم زمان قرار مده تا بتوانی قلب را به راحتی حاضر کنی.

از بعضـی از همسران رسول خدا صلی الله علیه و آله نقل شده است که: «رسول خدا با ما هم صحبت می شد و چون وقت نماز فرا می رسید، گویی او ما را نمی شناخت و ما او را نمی شناختیم، برای اشتغالی که به خدا پیدا می کرد».

و درباره حضـرت علی علیه السـلام چنین روایت شده که چون وقت نماز فرا می رسـید، به خود می پیچید و دگرگون می شد. از او پرسیدند این چه حالتی است که به سراغ تو می آید؟ امیرالمؤمنین علی علیه السلام می فرمود: وقت ادای امانتی که خدای تعالی بر آسمان ها و زمین عرضه کرد و از حمل آن ترسیدند، فرا رسید.

سیـدبن طـاووس رحمه الله، در فلاـح السائل نقل می کنـد که حضـرت امام حسـین علیه السـلام وقتی وضو می گرفت، رنگش دگرگون می شد و مفاصـلش می لرزید. وقتی سبب این حالت را از آن حضرت پرسیدند، فرمود: «سزاوار است برای کسی که وقوف کرد بین دو دست صاحب عرش، رنگش زرد شود و مفاصـلش بلرزد. از حضـرت امام حسن علیه السلام نیز همین گونه منقول است».

درباره وضوی حضـرت امام سـجاد علیه السـلام نیز چنین روایت شـده است که هنگام وضو، رنگ چهره ایشان زرد می شد. از ایشان پرسیدند این چه حالتی است؟

می فرمود: «نمی دانید بین دو دست چه کسی ایستاده ام».(۱)

اهمیت دادن امام به نماز

اهمیت دادن امام به نماز

یک شب پیش از رحلت امام، از ساعت ده شب تا پنج صبح در بیمارستان، نزد ایشان بودم. چند بار از خواب بیدار شدند و آب خواستند. آب میوه می آوردیم می گفتند: آب معمولی بدهید. چند بار نیز ساعت را پرسیدند و مرتب می گفتند، مواظب باشید، نکند آفتاب بزند و نمازم قضا شود.(۲)

امام خمینی رحمه الله و دعا پس از نماز

امام خمینی رحمه الله و دعا پس از نماز

یکی از بستگانمان که از متدینان و علمای بزرگ حوزه علمیه بود می گفت:

دعایی است که خواندنش بعد از نماز صبح، مستحب است. آن دعا، سلام به انبیا و ملائکه است. من حدود بیست و چهار سال است که این تعقیبات را می خوانم. بیست و چهار سال قبل حاج آقا روح اللّه خمینی به من فرمودند: فلانی، به این دعا مداومت کن که من سال هاست این دعا را می خوانم، یعنی آقا بیست و چهار سال بود که مرتب این دعا را می خواند و می گفت بیست و چهار سال قبل آقای خمینی به من فرمودند که این دعا را بخوانید.(۳)

عرض ارادت به امام حسین علیه السلام

عرض ارادت به امام حسین علیه السلام

حضرت امام، قبل و بعد از هر نمازی، مثلاً قبل و بعد از نماز صبح، عشا، ظهر و عصر، جمعا هشت بار به حضرت سیدالشهداء علیه السلام عرض ارادت

۱- آداب الصلوه، ص ۱۱۱.

۲- امام در سنگر نماز، ص ۲۶.

۳- امام در سنگر نماز، ص ۴۰.

می کردند.(۱)

مهیّا برای نماز صبح

مهیّا برای نماز صبح

من و حضرت امام روی پشت بام می خوابیدیم. خدا می داند بارها اتفاق می افتاد که من هنوز به خواب نرفته بودم که ایشان برای نماز شب بلند می شدند و وضو می گرفتند. به خودشان عطر می زدند و به نماز می ایستادند و استغاثه می کردند. من هم گوش می کردم و تماشا می کردم تا وقت اذان صبح می شد و ایشان نماز صبح و دعاهایشان را می خواندند و تا دمیدن آفتاب، کمی استراحت می کردند.(۲)

راز و نیاز پیش از نماز صبح

راز و نیاز پیش از نماز صبح

یکی از نزدیکان امام می گوید:

مدتی به اذان صبح مانده بود که وارد اتاق امام در بیمارستان شدم. ایشان را در حالت عجیبی یافتم. حضرت امام آن قدر گریه کرده بودند که تمامی چهره منورشان خیس شده بود، هنوز هم اشک های مبارکشان چون بارانی جاری بود و چنان با خدای خود راز و نیاز می کردند که من تحت تأثیر قرار گرفتم. وقتی متوجه من شدند با حوله ای که بر شانه داشتند صورت خود را خشک کردند.(۳)

حقیقت درخشنده

حقیقت درخشنده

سه ویژگی عمده در نماز هست که تهذیب نفس و پرورش روانی را در انسان ها پدید می آورند. نخست، شکل نماز در اسلام است؛ یعنی حرکت ها و

۱- امام در سنگر نماز، ص ۴۷.

۲- امام در سنگر نماز، ص ۴۵.

۳- امام در سنگر نماز، ص ۷۶.

ذکرهای ویژه، به گونه ای طبیعی نمازگزار را به دوری از گناه و آلودگی فرا می خواند. «ان الصلاه تنهی عن الفحشاء و المنکر.» این فراخوانی پیوسته، توانایی آن را دارد که هر شخصی را از منجلاب ها رها سازد و عروج بخشد. دوم آنکه در او روح پرستش و فروتنی در برابر حضرت حق را که محبوب حقیقی و فطری هر انسان است، زنده می کند و غبار فراموشی را از این حقیقت درخشنده که در ژرفای فطرت او نهاده شده است، پاک می کند.

سوم آنکه به جان و دل نمازگزار، آن آرامش و اطمینانی را که شرط اصلی موفقیت در همه عرصه های زندگی است هدیه می کند و تزلزل و اضطراب را که مانع بزرگی در راه اقدام مجدانه برای پرورش اخلاق است، از او دور می سازد.

یُسَبِّحُ لِلّهِ ما فِی السَّماواتِ وَ ما فِی اْلأَرْضِ ... توصیه مؤکّد اینجانب به همه به ویژه جوانان آن است که خود را با نماز مأنوس و از آن بهره مند سازند؛ یعنی اینکه نماز را با توجه به معنی و با احساس حضور در محضر پروردگار متعال «جلت عظمته» به جای آورند و این کار را با تمرین، بر خود هموار و آسان سازند تا بتوانند نوافل، مخصوصا نافله نمازهای صبح و مغرب را نیز ادا کنند و اگر هنوز در میان کسان و نزدیکان و دوستان آنان کسی هست که خود را از فیض نماز محروم کرده باشد، او را از این گناه بزرگ و خسارت عظیم بازدارند و البته این کار را با زبان خوش و رفتار حکیمانه انجام دهند.(۱)

برپایی نمازهای واجب به جماعت

برپایی نمازهای واجب به جماعت

یکی از برنامه های ایشان (رهبر معظم انقلاب) که تقریبا هیچ گاه ترک نمی شود، این است که حداقل یک ساعت مانده به اذان صبح بیدار می شوند

۱- قسمت هایی از پیام مقام معظم رهبری به پنجمین اجلاس سراسری نماز.

و تا اذان صبح به تهجد و شب زنده داری مشغولند، سپس نماز صبح را می خوانند... . یکی از توفیقات ایشان این است که نمازهایشان، حتی نماز صبح، همه به جماعت خوانده می شود.

ایشان نماز صبح را در خانه به جماعت می خوانند. نماز ظهر هم با شرکت تعدادی از ملاقات کنندگان و افرادی که در دفتر هستند، برگزار می شود. گاهی هم بعضی از افراد، شخصیت ها و علمایی که از علاقه مندان ایشان هستند و دوست دارند نماز را با ایشان بخوانند، ظهر یا شب برای حضور در نماز جماعت به آنجا می آیند.

وقت اذان

وقت اذان

صبح زود برخیز که وقت اذان لا محاله بیدار باشی تا خداوند وسعت به روزی تو دهد.(۱)

مکافات نماز قضا

مکافات نماز قضا

مرحوم حاج شیخ حسنعلی اصفهانی (معروف به شیخ نخودکی) در وصیت خود به فرزندش می گوید:

اگر آدمی چهل روز به ریاضت و عبادت بپردازد، ولی یک بار نماز صبح از او فوت شود، نتیجه آن چهل روز عبادت، بی ارزش و هباءً منثورا خواهد شد. فرزندم! بدان که در تمام عمرم، تنها یك بار نماز صبحم قضا شد. پسر بچه ای داشتم که شب آن روز فوت شد. سحرگاه در عالم رؤیا به من گفتند که این مصیبت به علت فوت آن نماز صبح به تو وارد آمد. اکنون اگر یك شب، نماز شبی از من فوت شود، صبح آن شب انتظار

۱- از وصیت نامه محمد باقر موسوی خوانساری رحمه الله .

بلایی را می کشم که به من نازل شود.

سپس حاج شیخ حسنعلی می افزاید: پسرم تو را سفارش می کنم که نمازت را اول وقت بخوان و از نماز شب تا آنجا که می توانی غفلت مکن.(۱)

سوزی در سجده

سوزی در سجده

گفته اند مرحوم آیت اللّه آخوند خراسانی رحمه الله، صاحب کتاب ارزشمند کفایه الاصول، در نماز حال عجیبی داشت. به ویژه در حالِ سجده و هنگامی که در برابر معبود سر بر خاک می نهاد، سوز و گدازی داشت و اشک و آه و گریه و ناله ای از او دیده می شد که شنونده را واقعا منقلب می کرد.(۲)

نماز با خشوع

نماز با خشوع

مرحوم میرزا محمد تنکابنی می گوید:

مرحوم حجت الاسلام سید محمدباقر شفتی رحمه الله نمازهایش بسیار عجیب و با حال بود. در نماز حزن و گریه بسیار داشت، به گونه ای که شنونده را هم به گریه می انداخت. به هنگام گفتن تکبیره الاحرام از حالت اختیار بیرون می شد و خلاصه، نماز ایشان درنجف اشرف منحصر به فرد بود. من که نماز مغرب و عشا را پشت سر صاحب جواهر در مسجد طوسی می خواندم، هر روز برای نماز صبح، مسافت بسیاری می رفتم تا به مسجدی که مرحوم شفتی در آن نماز می خواند برسم و نماز صبح را به جماعت با ایشان بخوانم.(۳)

لرزش در نماز

لرزش در نماز

۱- رحیم کارگر محمدیاری، بهترین پناهگاه، قم، ستاد اقامه نماز، ۱۳۷۵، چ ۲، صص ۱۵۳ و ۱۵۴.

۲- مرگی در نور، ص ۳۹۴.

۳- میرزا محمد تنکابنی، قصص العلماء، بی جا، انتشارات علمیه اسلامیه، ۱۳۶۴، چ ۲، ص ۱۰۵.

یکی از نزدیکان مرحوم شفتی رحمه الله می گوید:

روزی همراه ایشان بـه سـوی روسـتایی می رفـتیم. در بیـن راه، شب فرا رسـید و پس از قـدری طی مسـافت، برای اسـتراحت و خوابیـدن توقف کردیم. چون آن مرحوم گمـان کرد که من به خواب رفته ام. برخاست و وضو ساخت و به نمازِ شب ایسـتاد و من از نزدیک شاهـد بودم که شانه هایش از شدت گریه حرکت می کرد و بندهای بدنش می لرزید و دندان هایش به هم می خورد و برای آنکه کلمات نماز را به طور صحیح و بی حرکت ادا کند، گاهی کلمه ای را چند بار تکرار می کرد.(۱)

نماز جماعت در خانه

نماز جماعت در خانه

درباره مرحوم آیت اللّه سیدحسـین خوانساری گفته انـد که وی هرگز نماز شب، زیارت عاشورا و نماز جماعت را ترک ننمود و هر زمان که برایش عذری پیش می آمد و نمی توانست به مسجد برود، در خانه اش، با زن و فرزند خویش نماز جماعت می خواند.(۲)

حاج ملاهادی سبزواری

حاج ملاهادی سبزواری

هر شب در زمسـتان و تابسـتان و بهار یا پاییز، ثلث آخر شب را بیـدار بودنـد و در تاریکی شب عبادت می کردند تا اول طلوع آفتاب.(۳)

انتظار

انتظار

در برخی از یادداشت های آیت اللّه العظمی مرعشی نجفی رحمه الله آمده است:

هنگامی که در قم سکونت کردم (۱۳۴۳ ق) صبح ها در حرم

۱- میرزا محمد تنکابنی، قصص العلماء، بی جا، انتشارات علمیه اسلامیه، ۱۳۶۴، چ ۲، ص ۲۲۲.

۲- سید مهدی شمس الدین، داستان نماز عارفان، قم، ستاد اقامه نماز، ۱۳۷۷، چ ۴، ص ۴۱.

۳- اسرار الحکم، ص ۲۰.

حضـرت معصومه علیهاالسلام اقامه جماعت نمی شد و من تنها کسی بودم که این سنت را در آنجا رواج دادم و از شصت سال پیش به این طرف، صبح زود و پیش از باز شدن درهای حرم مطهر و زودتر از دیگران می رفتم و منتظر می ایستادم. این انتظار گاهی یک ساعت قبل از طلوع فجر بود تا خدّام درها را باز کنند، زمستان و تابستان نداشت در زمستان ها هنگامی که برف همه جا را می پوشاند، بیلچه ای کوچک به دست می گرفتم و راه خود را به طرف صحن باز می کردم تا خود را به حرم مطهر برسانم. در آغاز، خود به تنهایی نماز می خواندم تا اینکه پس از مدتی یک نفر به من اقتدا کرد و پس از آن کم کم افراد دیگری اقتدا کردند و به این ترتیب، نماز جماعت را در حرم مطهر آغاز کردم و تا امروز که شصت سال از آن تاریخ می گذرد، ادامه دارد. آهسته آهسته ظهرها و شب ها نیز اضافه شد و از آن پس روزی سه بار در مسجد بالاسر حضرت معصومه علیهاالسلام و صحن شریف نماز می خواندم.(۱)

شهید مطهری و نماز

شهید مطهری و نماز

ظهر بود. تازه به منزل استاد مطهری رسیده بودیم که صدای اذان فضای اتاق را فرا گرفت. به همراهان گفتم: «بهتر است به امامت استاد، نماز را به جماعت برگزار کنیم». همگی وضو گرفتیم و آماده شدیم، چند دقیقه ای گذشت. منتظر استاد بودیم که ایشان در حالی که لباسشان راعوض کرده

۱- حسین دیلمی، هزار و یک نکته درباره نماز، قم، نمایندگی ولی فقیه در بسیج وزارتخانه ها و ادارات، پاییز ۱۳۷۶، چ ۲، صص ۷۵ و ۷۶.

بودنـد، با ظاهری پاکیزه وارد شدنـد. تازه یادم آمد که ایشان هرگز با لباس خانه، همان لباس معمولی که در خانه می پوشـند، نماز نمی خوانند، خصوصا نماز صبح. ایشان هنگام نماز صبح نیز لباس پاکیزه می پوشند. عمامه شان را بر سر می گذارند و به نماز می ایستند.(۱)

مواظبت بر نماز

مواظبت بر نماز

فرزند شهید می گوید:

در شب شهادت پدر، همه اهالی خانه تا صبح بیدار ماندیم. در میان اندوهی که در غمِ از دست دادن ایشان بر خانه حاکم بود، خوب که دقت کردیم، متوجه شـدیم که صـدای ساعت پـدرم است. ایشان برای خوانـدن نماز شب، ساعت خود را روی دو و نیم تنظیم می کردنـد. بلند شدیم و زنگ آن را قطع کردیم؛ چون دیگر ایشان در حیات نبودند تا برخیزند و نماز شب بخوانند. او زودتر از زمانی که هر شب نماز می خواند، در خیابان و در میان خون مطهرش نمازش را خوانده بود.

شهید رجایی و نماز

شهید رجایی و نماز

روزی نزدیک ظهر به منزل شهید رجایی رفتم. صدای اذان که شنیده شد، ایشان از جا برخاستند و برای اقامه نماز آماده شدند. ایشان را صدا زدند که: غذا آماده است و سـرد می شود. اگر اجازه می فرمایید، بیاوریم. شـهید رجایی در همان حال فرمودند: «خیر، بعد از نماز». نگاهی به صورت آرام و چهره متبسّم شهید رجایی انداختم. با لبخند به من گفت: «عهد کرده ام هیچ وقت قبل از نماز ناهار نخورم. اگر هم زمانی ناهار را قبل از نماز خوردم و نماز را

۱- کوتاه و خواندنی از نماز، ص ۲۳.

اول وقت نخواندم، فردایش را روزه بگیرم.» ایشان همیشه می فرمود: «به کار بگویید وقتِ نماز است، به نماز نگویید کار دارم».(۱)

۱- به نقل از: غلامعلی افروز، کوتاه و خواندنی از نماز، ص ۵۱.

فصل چهارم: گلچینی از سخنان گُهربار معصومین(ع) درباره نماز

فصل چهارم: گلچینی از سخنان گُهربار معصومین(ع) درباره نماز

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله : نماز نور مؤمن است.(۱)

حضرت علی علیه السلام : شما را به نماز و مراقبت از آن سفارش می کنم؛ زیرا نماز برترین عمل و ستون و اساس دین شما است.(۲)

امام صادق علیه السلام : نماز بهترین کارها نزد خداوند و آخرین وصیت های پیامبران الهی است.(۳)

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله : جایگاه نماز در دین، مانند جایگاه سر در بدن است.(۴)

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله : نماز پرچم اسلام است.(۵)

حضرت علی علیه السلام : هر چیزی دارای سیمایی است؛ سیمای دین شما نماز است.(۶)

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله : نماز سیمای مکتب است.(۷)

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله : اولین عملی که از انسان ها بالا برده می شود، نمازهای پنج گانه است.(۸)

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله : نماز زاد و توشه مؤمن در دنیا برای آخرت است.(۹)

۱- نهج الفصاحه، ص ۳۹۶.
۲- محمد محمدی ری شهری، میزان الحکمه، قم، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۶۳، ج ۵، ص ۴۶۹.
۳- محمد محمدی ری شهری، میزان الحکمه، قم، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۶۳، ج ۵، ص ۳۹۷.
۴- علی بن حسام الدین الهندی، کنز العمال، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۹ ق، ج ۷، ح ۱۸۹۷۲.
۵- علی بن حسام الدین الهندی، کنز العمال، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۹ ق، ج ۷، ح ۱۸۸۷.
۶- بحارالانوار، ج ۸۲، ص ۲۲۷.
۷- فروع کافی، ج ۱، ص ۲۷۰.
۸- کنزالعمال، ج ۷، ح ۱۸۸۹۹.
۹- بحارالانوار، ج ۸۲، ص ۲۳۲.

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله : نماز، وسیله سنجش مردم است.(۱)

امام صادق علیه السلام : بهترین عمل ها در روز قیامت نزد خداوند، نماز است.(۲)

حضرت علی علیه السلام : نماز خواندن، برای هر شخص پرهیزکار وسیله نزدیکی به خدا است.(۳)

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله : کسی که بر نمازهای پنج گانه محافظت و مراقبت نماید، این نمازها برای او در قیامت نور و وسیله نجات خواهد بود.(۴)

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله : نماز چهره شیطان را سیاه می کند.(۵)

حضرت علی علیه السلام : نماز دژ و قلعه مستحکمی است که نمازگزار را از حملات شیطان، نگاه می دارد.(۶)

حضرت علی علیه السلام : نماز، گناهان را مانند ریزش برگ درختان فرو می ریزد.(۷)

امام علی علیه السلام : نماز رحمت الهی را نازل می کند.(۸)

امام مهدی علیه السلام : هیچ چیز مثل نماز، بینی شیطان را به خاک نمی مالد و او را خوار نمی کند. پس نماز بخوان و بینی شیطان را به خاک بمال.(۹)

امام صادق علیه السلام : نزدیک ترین حالات بنده به خدا، سجده است.(۱۰)

امام باقر علیه السلام : کسی که رکوعش تمام و کامل باشد، دچار وحشت قبر نمی شود.(۱۱)

۱- محسن قرائتی، پرتوی از اسرار نماز، تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۶۹، ص ۸۱.
۲- امام خمینی رحمه الله، چهل حدیث، قم، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله، ۱۳۷۳، چ ۵، ص ۷.
۳- میزان الحکمه، ج ۵، ص ۳۶۷.
۴- کنز العمال، ج ۷، ح ۱۸۸۶۲.
۵- نهج الفصاحه، ص ۳۹۶.
۶- سیدحسین شیخ الاسلامی، گفتار امیرالمؤمنین علی علیه السلام، قم، انصاریان، ۱۳۷۷، چ ۳، ج ۱، ص ۷۸۲ .
۷- نهج البلاغه، خطبه ۱۹۹.
۸- گفتار امیرالمؤمنین علی علیه السلام، ج ۱، ص ۷۸۲.
۹- بحارالانوار، ج ۵۳، ص ۱۸۲.
۱۰- ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، ص ۶۰.

۱۱- مواعظ العددیه، ص ۲۴۳.

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله : نماز هر کسی نوری در دل اوست. پس هرکس خواست، قلبش را (با نماز) نورانی کند.(۱)

حضرت علی علیه السلام : به وسیله سجده و رکوع و خضوع و خشوع در برابر عظمت خدا، به او تقرب بجوی.(۲)

رسول اسلام صلی الله علیه و آله : به خانه هایتان با خواندن نماز و قرائت قرآن، نورانیت ببخشید.(۳)

فاطمه زهرا علیهاالسلام : خداوند نماز را جهت دوری شما از کبر و خودپسندی قرار داده است.(۴)

امام باقر علیه السلام : نماز خانه اخلاص است و باعث دوری از کبر و خودپسندی می شود.(۵)

امام صادق علیه السلام : نماز، نشستن و برخاستن نیست، بلکه نماز، اخلاص و خداخواهی توست.(۶)

امام صادق علیه السلام : همانا از نماز بنده نصفش یا یک سوم، یا یک چهارم یا یک پنجم برای او بالا می رود و آن مقدار که حضور قلب داشته باشد، بالا می رود.(۷)

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله : خداوند نماز بنده ای را که قلبش همراه بدنش در نماز حاضر نیست، نمی پذیرد.(۸)

امام علی علیه السلام : دزدترین مردم کسی است که از نمازش کم بگذارد.(۹)

رسول اسلام صلی الله علیه و آله : هر کس نماز را از وقت خودش به تأخیر بیندازد (در فردای قیامت) هرگز به شفاعت من نخواهد رسید.(۱۰)

۱- کنز العمال، ج ۷، ح ۱۸۹۷۳.

۲- غررالحکم، ص ۳۵۶.

۳- کنز العمال، ج ۱۵، ص ۳۹۲.

۴- اعیان الشیعه، ج ۱، ص ۳۱۶.

۵- بحارالانوار، ج ۷۸، ص ۱۸۳.

۶- ابن ابی الحدید، شرح نهج البلاغه، بیروت، مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، ۱۴۱۵ ق، ج ۱، ص ۳۲۵.

۷- بحارالانوار، ج ۸۴، ص ۲۳۸.

۸- بحارالانوار، ج ۸۴، ص ۲۴۲.

۹- بحارالانوار، ج ۸۲، ص ۲۲۲.

۱۰- بحارالانوار، ج ۸۳، ص ۲۰.

رسول خدا صلی الله علیه و آله : فاصله کفر و بندگی، ترک نماز است.(۱)

رسول خدا صلی الله علیه و آله : انتظار کشیدن از نمازی تا نماز دیگر، گنجی است از گنج های بهشت.(۲)

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله : نشستن درمسجد به انتظار نماز، عبادت است.(۳)

امام صادق علیه السلام : شیعیان ما را در اوقات نماز آزمایش کنید که چگونه برخواندن نماز خود در موعد مقرّر محافظت می کنند.(۴)

امام صادق علیه السلام : هنگامی که وقت نماز فرا می رسد، درهای آسمان برای بالا رفتن اعمال باز می شوند.(۵)

امام باقر علیه السلام : بدان، همانا اول وقت، همیشه افضل است.(۶)

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله : دعای پس از نماز صبح، برای زندگی و جلب روزی مؤثرتر است.(۷)

رسول خدا صلی الله علیه و آله : خداوند، جوانی را که عمر خود را در عبادت خدا به سر می برد، دوست دارد.(۸)

امام رضا علیه السلام : نماز به جماعت، با فضلیت ترین است.(۹)

۱- بحارالانوار، ج ۸۲، ص ۲۰۲.

۲- جامع احادیث الشیعه، ج ۴، ص ۷۸.

۳- بحارالانوار، ج ۸۳، ص ۳۸۴.

۴- سفینه البحار، ج ۲، ص ۴۴.

۵- وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۸۷.

۶- وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۸۸.

۷- بحارالانوار، ج ۸۵، ص ۳۲۶.

۸- کنزالعمال، ج ۴۳۰۶۰.

۹- جامع احادیث الشیعه، ج ۴، ص ۴۵۰.

فصل پنجم: نماز از دیدگاه اندیشمندان

اشاره

فصل پنجم: نماز از دیدگاه اندیشمندان

زیر فصل ها

مارسل بوازار (دانشمند سوئیسی):

ویکتور هوگو (نویسنده فرانسوی):

جک دمبشی (قهرمان ورزشی غرب):

الکسیس کارل (پزشک فرانسوی):

الکسیس کارل (پزشک فرانسوی):

اگر صمیمانه به دعا و نماز بپردازید، خواهید دید که زندگی شما به صورت عمیق و مشهودی تغییر خواهد کرد. انسان، همانند اکسیژن و آب به خدا نیاز دارد. از راه نیایش است که انسان به خدا می رسد و خداوند در قلب آدمی وارد می شود. نیایش، برای رشد غایی ما ضروری می نماید... دعا و نماز کوششی است در آدمی برای رسیدن به خدا و صحبت کردن با موجودی نادیدنی که آفریننده همه چیز و حکمت اعلی و حقیقت و نیکی و نیرومندی و نجات همگان به دست اوست.(۱)

دیل کارنگی (روان شناس امریکایی):

دیل کارنگی (روان شناس امریکایی):

شخص من، هنوز هم از کشف رمز اثر دعا و نماز عاجزم و این دلیل نمی شود که از آرامش روحی و اتکایی که دعا و نماز برایم به وجود می آورد، بهره مند نشوم. با دلیل یا بی دلیل، برایم مسلّم شده است که اعتقاد به دین در طریق زندگی سعادتمندانه مهم ترین پایگاه است... عبادت و نیایش و ایمان قوی به مذهب، بیش از نیمی از نگرانی های ما را برطرف می سازد. اگر مذهبی در کار نباشد، زندگی پوچ است.

۱- این بخش برداشتی است از کتاب نماز از دیدگاه دانشمندان و متفکران، رحیم کارگر محمدیاری.

لئون دنی (دانشمند فرانسوی):

لئون دنی (دانشمند فرانسوی):

تسبیح و تقدیس ذات پروردگار و عرض نیایش و سپاس به آستان ملکوتی اش در همه مواقع لازم و پرفایده است. بهترین و مناسب ترین موقع نیایش، در سپیده صبح و قبل از طلوع آفتاب و هنگام عصر و غروب و شامگاه است.

ویلیام جیمز (دانشمند امریکایی):

ویلیام جیمز (دانشمند امریکایی):

آنچه هست این است که دعا و نماز امر ذهنی و وهمی نیست. اگر نیرویی برای تحمل پیشآمدها لازم باشد، در اثر دعا و نماز به دست می آید. هرگونه دعا و نمازی نشانه این اعتقاد است که با ارتباط با خداوند، نیرویی ملکوتی که غذای روح است به دست می آید و چهره دنیا جور دیگری جلوه می کند.

دکتر توماس هایس لوپ:

دکتر توماس هایس لوپ:

بهترین وسیله برای درمان بی خوابی، نماز است. نماز، بهترین وسیله ای است که تا کنون برای توسعه اطمینان و تسکین اعصاب و آسایش و نشاط شناخته شده است. به عبارت دقیق تر، مهم ترین وسیله ایجاد آرامش در روان و اعصاب انسان، نماز است.

مهاتما گاندی (رهبر استقلال هند):

مهاتما گاندی (رهبر استقلال هند):

اگر نماز نبود و با خدا ارتباط پیدا نمی کردم، به طور حتم سال ها بود که دیوانه شده بودم. من همیشه از نیروی عبادت و دعا مدد گرفته ام، و الّا هرگز نمی توانستم در مقابل آن همه مشکلات عظیم پایداری کنم.

سیرل برت (روان شناس انگلیسی):

سیرل برت (روان شناس انگلیسی):

ما به واسطه نماز می توانیم وارد انبار بزرگی از نشاط عقلانی شویم که در شرایط عادی، یارای وصول بدان را نداریم.

توماس کارلایل (نویسنده انگلیسی):

توماس کارلایل (نویسنده انگلیسی):

دعا و نیایش، عمیق ترین سرچشمه نیرو و کمال است، ولی ما از این سرچشمه نیرو و کمال، غفلت داریم.

پروفسور ژول لابوم:

پروفسور ژول لابوم:

اصل اول اسلام، ایجاد ارتباط مستقیم میان خدا و انسان است. اسلام واسطه میان انسان و خدا را از میان برد و برای اولین بار، ایجاد ارتباط مستقیم را میان این دو قطب، اعلام کرد.

دکتر محمد عثمان نجاتی (روان شناس کویتی):

دکتر محمد عثمان نجاتی (روان شناس کویتی):

کلمه نماز نشان می دهد که رابطه ای بین انسان و پروردگار وجود دارد؛ زیرا انسان در نماز با خضوع و خشوع در برابر پروردگار و آفریدگار می ایستد. او با بدن نحیف و ضعیف خود در برابر خدای بزرگ قادر و توانا قرار می گیرد. خدایی که بر تمام ذرات هستی حاکم و مدبّر امور در آسمان ها و زمین است.

کنت. و. مورگان (دانشمند آمریکایی):

کنت. و. مورگان (دانشمند آمریکایی):

عبادت روزانه، در واقع فریضه ای است که بشر در قبال رحمت بی کران الهی انجام می دهد و با ادای این وظیفه از خالق متعال مدد می جوید تا در میدان حیات و صحنه تنازع بقا، پیروز گردد.

دکتر روژه گارودی (فیلسوف فرانسوی):

دکتر روژه گارودی (فیلسوف فرانسوی):

در نماز، انسان به خود باز می گردد و همه هستی را در وجود خویش احساس می کند. نماز، انسان با ایمان را به ستایش خدا وا می دارد. در نماز، همه مسلمانانِ جهان در برابر محراب های تمام مساجد که زاویه آنها به سوی کعبه ساخته شده است در صف های فشرده با همدلی و حضور خود، به طور گسترده و عمیقی مجذوب مرکز و بنیاد خود می شوند.

نورمن وینسنت گریسی:

نورمن وینسنت گریسی:

دعـا و نمـاز، بزرگ ترین نیرویی اسـت کـه برای مبـارزه بـا دشـواری هـای زنـدگی روزانه و به دست آوردن آرامش روحی، شناخته شده است.

اقبال لاهوری (متفکر مسلمان شبه قاره هند):

اقبال لاهوری (متفکر مسلمان شبه قاره هند):

نیایش، خواه فردی باشد، خواه اجتماعی، تجلی اشتیاق درونی است برای دریافت جوابی در سکوت هراسناک جهان؛ فرایندی منحصر به فرد. اکتشافی است که به وسیله آن، منِ جوینده در همان لحظه که نفی خودی خویش را می کند، به اثبات وجود خویش می رسد و به این ترتیب، ارزش حقانیّت وجود خویش را به عنوان عامل بالنده ای در حیات جهان، کشف می کند.

اگوست ساباتیه (دانشمند فرانسوی):

اگوست ساباتیه (دانشمند فرانسوی):

دین، وقتی با عملی زنـده توأم نباشد که میان بنده و آفریدگار رابطه برقرار کند و روح را به سوی رستگاری بکشاند، مفهومی نخواهد داشت.

مارسل بوازار (دانشمند سوئیسی):

مارسل بوازار (دانشمند سوئیسی):

نماز، یادآوری همیشگی یگانگی و عظمت خداوند و ابراز اشتیاق برای راه یافتن در مقام قرب اللّه است. این تغییر حالت دائمی، باعث می شود که امور مادی زندگی، آدمی را در خود غرق نکند. نماز که نحوه برگزاری آن با کمال دقت معین شده است، مسلمان را با اسلام پیوند می زند و او را با شرافت انسانی خویش آشنا می سازد.

ویکتور هوگو (نویسنده فرانسوی):

ویکتور هوگو (نویسنده فرانسوی):

لایتناهای پایین را با نیروی تفکر، با لایتناهای بالا در تماس نهادن، «نماز» نامیده می شود. سینه ای که از ذکر خدا خالی باشد، چون محکمه ای است که قاضی در آن وجود نداشته باشد.

جک دمبشی (قهرمان ورزشی غرب):

جک دمبشی (قهرمان ورزشی غرب):

پیش از نماز خوانـدن نمی خوابیدم و قبل از اینکه حمد خدای را بگویم، غذایی نمی خوردم. پیش از اینکه وارد میدان مسابقه گردم، نماز و دعا را فراموش نمی کردم و آن گاه که وارد میدان مسابقه می شدم، خدا را در نظر می گرفتم و همین است رمز پیروزی من در مسابقات.

ص:۶۸

فصل ششم: نماز در آیینه ادب فارسی

اشاره

فصل ششم: نماز در آیینه ادب فارسی

زیر فصل ها

متون ادبی

اشعار

متون ادبی

اشاره

متون ادبی

زیر فصل ها

پرواز روح

پرواز روح(۱)

نماز، نیایش عشق و شفابخش روان و مایه تقرب انسان به ذات بی زوال پروردگار و سبب رحمت و مغفرت قادر متعال است. عبادت، بوییدن گل است و هیچ مشام سالمی به آن بی میل نیست. قرار گرفتن در بسترِ آسایش است. عبادت از یک سو، قطره قطره آب شدن است و از سوی دیگر، جرعه جرعه آب نوشیدن. عبادت، فرو ریختن دیوارِفاصله هاست. عبادت، پرواز روح از زمین سرد و دل گیر مادیت است به فضای آرام و دلپذیر معنویت. عبادت، هم نوایی با افق ناپیدای گسترده ای است که بدون آن، روانِ تشنه کام، یا به پوچی و دل مردگی می رسد، یا به اطاعت از طاغوت. عبادت، هم اصرار و التماس است، هم عجز و نیاز و اعتراف و هم احساس دور بودن و فاصله داشتن و هم تلاش برای پیوستن. عبادت، کوششی است همیشگی در فصل

فصل زندگی تا سرفصل مرگ که نماز یکی از این تلاش ها است.

۱- این متون با استفاده از کتاب آبشار رحمت، جواد چناری، با تلخیص و تصرف فراوان تهیه شده است.

راز نماز

راز نماز

راز نماز، دوری از گمراهی و گناه و پستی است. راز نماز، پاسخ دادن به فطرتِ تشنه است. راز نماز، تسلیم در برابر معبود است. راز نماز، قدم نهادن در راهی است که هم کمال را سوغات می آورد و هم سعادت را ارزانی می دارد و هم آدمی را به والاترین جایگاه انسانی صعود می دهد و هم سرمایه عمرش را در بهترین جهت صرف می کند و او را سعید و خوشبخت می سازد. راز نماز، رسیدن به خدا است؛ نردبان تعالی است و پیوند با پاکی و روشنایی.

طراوت روح

طراوت روح

اگر بخواهی، نماز سپری باشد تا تو را از گرمای جهنمی نفس محافظت کند، باید نماز را چشید و جرعه جرعه به جان نوشید؛ به بندبند و کلمه کلمه آن توجه کرد و آن را فهمید و از مسیر تفکّر، به اعماق دل رسانید. چنین نمازی قوت قلب است و دیواره درون را در برابر تهدید حوادث، مستحکم می کند. اراده را پولادین و تصمیم را استوار می سازد. همت را بلند و روح را طراوت و تازگی می بخشد. روان را صیقل می دهد و انسان را از تسلیم، تردید، ترس، تزلزل، شکست و انزوا می رهاند. تا نماز را عاشقانه نخوانیم و آن را همچون گلی خوش بو نبوییم، مانند نهری زلال در آن فرو نرویم یا همانند جرعه ای گوارا ننوشیم، در اقیانوس بی کرانش غوطه ور نشویم و گوهرهای گران و مرواریدهای درخشان «رضا و وصل» به دست نیاوریم، از معانی لطیف و دل پذیرش، محروم خواهیم ماند.

بانگ بیداری

بانگ بیداری

اذان، بانگ بیداری از خواب غفلت دنیاست. اذان، اعلام زمان دیدار است و

اجازه نامه ورود به خانه دلدار. اذان، دعوت همگانی به نماز است و کلید باب بندگی و راه و رسم رستگاری. حیّ علی الصلاه، نوای دل نشین و جانپذیر پیوستن به رستگاران است و رهایی از سرنوشت گرفتاران ظلمت و تنهایی. اذان، فریاد برتری خدا بر همه برتری های ثروت و قدرت و ابهّت است. اذان، کندن خار کفر و شرک است از سرزمین تفکّر و ایمان و عشق. اذان، آهنگ روییدن در فضای سبز و بی خار توحید است و بالاخره اذان، مقدمه نماز و استقبال از یاد خدا و آمادگی برای ضیافت دیدار است.

قنوت، هنگامه دعا

قنوت، هنگامه دعا

«نماز»، سخن گفتن با اوست و «قنوت»، درد دل کردن؛ نماز، گفت وگو است و قنوت، التماس و درخواست و پافشاری. نماز، گفتن است و قنوت زمزمه کردن و نالیدن. قنوت، فرصتی است برای رازگویی و بازگویی. قنوت، هنگامه دعاست و دعا، یعنی خواندن و خواستن؛ خواندنِ بی نیازترین، دل سوزترین و صمیمی ترین. چه خوبست در هر دعا، همراه با نشان دادنِ دستِ خالی خود، کسانی را واسطه کنیم که خدا دوستشان دارد و نزد او ارزش و اعتباری ویژه دارند و با درود بر آنها به خود نیز آبرویی ببخشیم و با اعتراف به لغزش های پیشین، آرزوی بازگشت کنیم تا ابر فیضْ گسترِ دوست، بر ما ببارد و چه بهتر که دیگران را هم به زیر این بارش رحمت، رهنمون سازیم.

سجده بندگی

سجده بندگی

کسی که بر خاک می افتد، از غرور و بلند پروازی دوری می جوید و در آن حال، مرگ و سختی جان دادن، تنگیِ قبر، تنهایی قبرستان و تاریکیِ خاک، دقتِ حساب و دشواری قیامت را به یاد می آورد و برای این همه از خدا یاری می خواهد. چه خوب است رسم بندگی به جا آوریم و جَبین سپاس بر

خاک بساییم و نیاز و افتادگی خود را در برابر بی نیاز بنماییم. همه اشتیاقمان را به اجرای فرمان خدا نشان دهیم و باور داشته باشیم، دستی که به سوی او دراز می شود، پُر برمی گردد؛ چشمی که بر اغیار بسته می شود و به درگاه دوست خیره می گردد و روشنی می گیرد و دلی که درتبِ خدا می سوزد و در تب و تاب مناجات با او دست و پا می زند، سرانجام آرام می یابد و در کرانه قرب و ابدیّت حضور، پهلو می گیرد.

زیور حضور

زیور حضور

مسجد خانه خداست. جایی که باید همه به خاک بیفتند؛ هوای غرور از سر بیرون کنند. همراه با کندن کفش ها، دل را هم از وابستگی ها و تعلق ها بِکَنند و مقام ها و منصب ها را پشت میزهای خشک و بی روح تنها بگذارند. اینجا هر چه خود را نیازمندتر نشان دهی، تجارت بیشتری می کنی و سود بیشتری می بری. اینجا نه کسی کراوات تمدن می زند، نه ژست ترقی می گیرد، نه پوستین تظاهر به تن می کند. اینجا فقط بندگی می خرند و رضا و خوشنودی می دهند. باید دل را در چشمه ذکر، شست وشو دهیم و بیش از آراستن ظاهر، صحن درون را با آیینه های صداقت و بی رنگی بیاراییم و دل را با زیور حضور زینت دهیم. آری، در اینجا باید از طاغوت های زر و زیور، ثروت و قدرت و تظاهر کناره گرفت.

کنگره بندگی

کنگره بندگی

راستی اگر می خواهیم به درگاه دوست برویم، چرا تنها؟ اگر می خواهیم به سوی او حرکت کنیم، چرا متفرق و پراکنده؟

چرا به هیئتی واحد در نیاییم و لباس تشکل نپوشیم؟ چه نمازی دل پذیرتر از جماعت و چه جمعی معنوی تر از جماعت خوانان اولِ قت. آری، نماز، آوای

پرستش است و جماعت، جلسه همگانی توحید. نماز جماعت، کنگره بزرگِ بندگی و تشکیل آن، به پاداشتن سمینار بی خرج صفا و صمیمیت و همدلی نماز جماعت، نور عظیم قدرت، نظم، تشکیلات و اتحاد و انسجام حزب خدا در برابر احزاب طاغوت است.

هنگامه سحر

هنگامه سحر

نماز شب، غبارِ تیره گناهِ روز را از صفحه دل می شوید و آیینه جلا یافته روح را برای دریافت تصاویر و توفیق و عنایت، آماده می کند. گفت وگوی شبانه، جان را طراوت و روشنی می بخشد. کرامت اشک را در خزانه حال ذخیره می کند و حال گریستن می دهد. انسان، در آرامش خلوت شبانه به خویشتن خویش بازمی گردد. پس درهنگامه شورانگیز سحر، آن گاه که نگاه ستارگان هم غمگین است و هستی در سکوتی مبهم و پرحرف فرو رفته و جز گروهی بیدار و بیدار دل، همه به بسترها خزیده اند، تو نیز جامه راحت از پیکر جان برون آر و پیوندت را با او مستحکم کن و با احساس عطش آلود، اما شیرین و دل نشین، با یار غم خوار سخن بگوی تا چنین گفت وگویی گَرد روزمرّگی و طبیعت زدگی را از دلت بزداید. آری، برخیز که عاشقان به شب راز کنند، گرد بر و بام دوست پرواز کنند.

اشعار

اشاره

اشعار

زیر فصل ها

هم سفر نور

زیر نور ماه

صبح

گلبانگ اذان

برخیز

نماز صبح

ترانه سحر

نماز

هم سفر نور

هم سفر نور

باز به شوق نماز، پُر شدم ازعطر و گل

کفتر دل پر کشید، پُر شدم از عشق و شور

از افق جانماز، پَر زدم از دشت شب

صبح معطر رسید، تا افق پاک نور

عطر حقیقت رسید، من همه باور شدم

من متولّد شدم، من منِ دیگر شدم

باز به شوق نماز، پیچک دل رشد کرد

هم سفر نور شد، رد شد از اندوه سرد

وه چه صمیمیتی است، در کلمات نماز

هر چه بگویم کم است، من ز صفات نماز

زیر نور ماه

زیر نور ماه

آفتاب خسته تن، پر می کشد

چون کبوتر از لب ایوان ما

نغمه گرم مؤذن باز هم

می نشیند بر دل پس کوچه ها

تک درخت بید، روی فرش خاک

زیر نور ماه می خواند نماز

برگ برگ او به روی شاخه ها

می کند در گوش شب راز و نیاز

چادری از شِکوه بر سر می کشم

باز می بارد دو چشمم بی صدا

می شود سجاده ام دریای عشق

غرق نور و عطر خوش بوی دعا

مهری ماهوتی

صبح

صبح

دوش مرغی به صبح می نالید

عقل و صبرم ببرد و طاقت و هوش

یکی از دوستان مخلص را

مگر آواز من رسید به گوش

گفت باور نداشتم که ترا

بانگ مرغی چنین کند مدهوش

گفتم این شرط آدمیت نیست

مرغ تسبیح گوی و من خاموش

سعدی

گلبانگ اذان

گلبانگ اذان

برخیز به هنگام که هنگام نماز است

صبح است و در رحمت حق، برهمه باز است

گلبانگ اذان بشنو، از خانه اللّه

آوای فرشته ست که در راز و نیاز است

از قلّه سرگشتگی خویش فرود آی

سر نِه سرِ سجده، که معراج نماز است

کوتاه کن این قصه و از رنگ تعلق

بگریز و مگو راه به اللّه دراز است

الحمد سفیریست سفر ساز و خوش آهنگ

تا بارگه دوست که او بنده نواز است

جواد محدثی

برخیز

برخیز

برخیز که راه صبح را باز کنیم

تا شهر قشنگ نور پرواز کنیم

تا خون ننشسته بر بلندای شفق

برخیز که تا نماز، آغاز کنیم

مصطفی رحماندوست

نماز صبح

نماز صبح

باز هم مرغ سحر

بر سر منبر گل

دم به دم می خواند

شعر جان پرور گل

باز از مسجد شهر

صوت قرآن آید

با نسیم سحری

عطر ایمان آید

کودک خوش سخنم

شب فراری شده باز

دیده را باز بکن

شده هنگام نماز

باز خورشید قشنگ

آمد از راه دراز

باز در دشت و دمن

چشم نرگس شده باز

ص:۷۶

خیز از بستر خواب

کودک زیبا رو

وقت بیداری شد

خیز و تکبیر بگو

احمد ده بزرگی

ترانه سحر

ترانه سحر

آمد سحر، آمد سحر

بیدار شو، بیدار شو

برخیز از بسترْ دگر

بیدار شو، بیدار شو

پایان تاریکی رسید

نور سحرگاهی رسید

شب رفت و شد روز امید

بیدار شو، بیدار شو

لطف خداوند حکیم

خوش می برد با هر نسیم

از دل غبار رنج و بیم

بیدار شو، بیدار شو

تاکی سیه روی و کثیف

بنگر به گل های لطیف

پا تا به سر، پاک و نظیف

بیدار شو، بیدار شو

صبح است و آیات جلال

تا بنگری لطف و جمال

در چشمه آب زلال

بیدار شو، بیدار شو

چشمان پُر خوابت بشوی

عطر بهشتی را ببوی

حمد و ثنای حق بگوی

بیدار شو ای آفتاب

شد چشم نرگس پر گلاب

از اشک شوق آفتاب

آمد سحر دیگر مخواب

بیدار شو، بیدار شو

همراه این صبح سپید

ایمان و عشق است و امید

دارد سحر صدها نوید

بیدار شو، بیدار شو

این دل نشین بانگ اذان

دارد پیامی جاودان

از خالقی بس مهربان

بیدار شو، بیدار شو

گاه نیاز و راز شد

درهای رحمت باز شد

وقت نماز آغاز شد

بیدار شو، بیدار شو

بگشای در اوج سحر

همچون کبوتر بال و پر

حیف است ماندن بی خبر

بیدار شو، بیدار شو

بیگانه با دین، تا به کی

این جهل ننگین، تا به کی

وین خواب سنگین، تا به کی

بیدار شو، بیدار شو

حسان

نماز

نماز

سحر طی شد، مؤذن بانگ برداشت

ز جا برخیز، هنگام نماز است

ز هر گلدسته ای آواز برخاست

درِ رحمت به روی خلق باز است

اگر خواهی نشاط صبح دم را

به آداب مسلمانی وضو کن

ز آب پاک، جان را روشنی ده

به سوی قبله با اخلاص رو کن

چه خوش باشد که با یاد خداوند

تمام لحظه ها دل گیرد آرام

چه خوش باشد نماز پنج گانه

به صبح و ظهر و عصر و مغرب و شام

محمدجواد محبّت

فصل هفتم: داستان هایی درباره نماز

اشاره

فصل هفتم: داستان هایی درباره نماز

زیر فصل ها

آخرین شب مسلم بن عقیل

آخرین شب مسلم بن عقیل

مسلم بن عقیل، پسر عمو و سفیر لایق امام حسین علیه السلام، وقتی که در شهر کوفه تنها و بی یاور ماند و مردم کوفه از اطرافش پراکنده شدند، شگفت زده و سرگردان در کوچه های تاریک و ساکت شهر به راه افتاد. مسلم از بی وفایی مردم کوفه دلتنگ بود و بی اختیار در کوچه ها راه می رفت. درتاریکی شب، به زنی با ایمان به نام طوعه برخورد. طوعه وقتی حضرت مسلم را شناخت، او را در خانه اش پناه داد و از او با مهربانی و گرمی پذیرایی کرد. حضرت مسلم، پس از خوردن کمی غذا و اندکی استراحت، برخاست و به عبادت و راز و نیاز با خدای بی نیاز مشغول شد. طوعه، هنگام اذان صبح، برای مسلم آب آورد تا وضو بگیرد. آن گاه به او گفت: «آقای من امشب، هیچ نخوابیدی؟» مسلم در جواب طوعه گفت: «کمی خوابیدم و در خواب، عمویم علی علیه السلام را دیدم، به من فرمود: هر چه زودتر به پیش ما بیا. گمان می کنم امشب آخرین شب عمر من باشد. مسلم وضو گرفت و به نماز صبح ایستاد. پس از نماز مشغول ذکر و دعا بود که ناگهان صدای سم اسب های مزدوران عبیداللّه را شنید. دعایش را زود تمام کرد تا خودش را برای جنگ با دشمنان خدا و امام آماده کند. مسلم پس از جنگی سخت، با حیله فرمانده مزدوران، خودش را تسلیم کرد. سرانجام او را به دستور عبیداللّه با دست های

بسته، در حالی که لب هایش به ذکر و دعا مشغول بود، به شهادت رساندند.(۱)

نماز شهید بروجردی

نماز شهید بروجردی

نماز شب او هرگز ترک نمی شد. به عبادت عشق می ورزید. مشتاقانه در دعای توسل و کمیل شرکت می کرد. بروجردی در سخت ترین شرایط و در مقابله با دشوارترین کارهای جنگ به حبل المتین نماز و دعا چنگ می زد. روزی فرماندهان درباره عملیاتی که قرار بود در نزدیکی مهاباد انجام شود، به شور نشستند. سرانجام، هیچ کس نتوانست راهی پیدا کند. برنامه ها، مثل کلاف سر در گم شده بود. ناگهان بروجردی رو به قبله نشست و با قلبی شکسته و چهره ای غمگین، اما سرشار از امید گفت: «خدایا! می دانی که ما هیچ کاره ایم و ذهن و فکرمان قاصر است. بی توجه تو هیچ کاری از ما ساخته نیست. خدایا! خودت فرجی حاصل کن و ما را از این سرگشتگی نجات بده».

همگی آنها شب خوابیدند و نزدیک صبح با صدای تلاوت قرآن بروجردی بیدار شدند و ایستادند و گره کور آنان پس از نماز صبح، به وسیله بروجردی باز شد. فردای آن روز، بروجردی در قرارگاه حمزه سیدالشهداء علیه السلام در جلسه مشترک فرماندهان ارتش و سپاه، طرح عملیات را توجیه می کند که با استقبال گرم فرماندهان روبه رو می شود.(۲)

نماز صبح در جبهه

نماز صبح در جبهه

در عملیات والفجر هشت، پاهایم ترکشِ خورده بود. ما را همراه یکی دیگر از برادرها که بعدا به شهادت رسید، توی آمبولانس گذاشتند و به پشت جبهه

۱- بهترین پناهگاه، صص ۷۶ و ۷۷.

۲- بهترین پناهگاه، صص ۱۰۴ و ۱۰۵.

آوردنـد. نزدیک صـبح بود. هنوز نماز صبح را نخوانده بودیم. در بین راه، همین برادری که با من مجروح شده بود و در کنار من بود، به شـکمش ترکش خورده بود و دل و روده اش بیرون ریخته بود. او در همـان حـال نمـاز را فراموش نکرد. به راننـده آمبولانس گفتیم و او آمبولانس را متوقف کرد. چون مـا نمی توانستیم حرکتی بکنیم، راننـده برایمان تیمم گرفت. بعـد، مهر برداشت به نوبت روی پیشانیمان گرفت و ما در همان حال خوابیده و جراحت دیده، نماز صبحمان را خواندیم.(۱)

اشتیاق به وضو

اشتیاق به وضو

آن طرف آب، غوغای دیگر بود. عملیات بـدر آغاز شـده بود. کنار بهـداری بودیم. زخمی ها و شـهدا را آنجا می آوردنـد. زخمی هـا را کنـاری نگه داشته بودنـد تـا به نوبت، بـا قـایق ببرنـد. مجروحانی آنجا بودنـد که با همان حالت داشـتند نماز می خواندنـد. بـا آنکه دشـمن از آسـمان و زمین ما را بمباران می کرد، اما بعضـی از رزمنـدگان با آرامش تمام، ایسـتاده نماز می خواندند.

با قایقی که چند تا از مجروحان را داخل آن گذاشته بودند، خواستیم برویم آن طرف آب. ساعت دو و سه نصف شب بود که حرکت کردیم. کمی که دور شـدیم، به یـک محوطه بازی رسـیدیم. راننـده، قایق را نگه داشت. پرسـیدم: «چرا نگه داشتیـد؟» راننـده گفت: «درست نمی دانم بایـد این طرف برویم یـا آن طرف، حالا به یـک طرف می روم تـا قـایقی پیـدا شـود و راه را بپرسـیم.» من گفتم این کـار درست نیست، بایـد همین جـا بـایستیم؛ چـون ممکن است طرفی که مـا می رویم، جـای عراقی ها باشد.

آسمان سرخ شده بود از آتش گلوله هایی که روی سرمان رد می شد و به

۱- ساجدان شاهد.

جزیره می خورد. موقع نماز صبح شده بود، برای نماز، آماده شدیم. آنجا مجروح های بدحالی بودند، اما همه سؤالشان این بود که چطور نماز بخوانند. موردی که از همه عجیب تر بود، مجروحی بود که وضعیت ویژه ای داشت. با باندی سرش را بسته بودند؛ تَرْکش خورده بود به صورتش. مرتب دهانش پر از خون می شد. بعد آنها را می ریخت داخل آب، اما دوباره از محل زخم، خون می ریخت. با آنکه درد می کشید، سؤالش این بود که با این شرایط، چطور وضو بگیرد و نماز بخواند.(۱)

محراب در تانک

محراب در تانک

ساعت شش صبح بود. بعد از عملیات خیبر، دستور رسید سریع برگردیم عقب، اما نماز صبحمان داشت قضا می شد. حرکت کردیم. سوار تانک بودیم. می دانستیم اگر بخواهیم صبر کنیم تا به پشت خط برسیم، نماز قضا می شود.

این مسئله خیلی ذهنمان را مشغول کرد. جهت قبله را هم درست نمی دانستیم تانک هم در حال حرکت بود. معطل نکردیم.

با خاک های کناره های اطاقک تانک، تیمم گرفتیم و نماز را خواندیم.(۲)

واجب یا مستحب

واجب یا مستحب

یکی از آزادگان در خاطره ای از دوران اسارتش می گوید:

عراقی ها تصمیم گرفتند که ما را به زیارت حضرت علی علیه السلام و امام حسین علیه السلام ببرند، اما وقتی نوبت به اردوگاه ما رسید، کسی حاضر نشد در زیر پرچم صدام به زیارت برود. آنها قبل از ما یک گروه از اسرای داخل اردوگاه را به زیارت برده بودند و به آنان اجازه نداده بودند که نماز صبح را بخوانند؛ یعنی یک ساعت قبل از نماز صبح، آنها را سوار ماشین کرده بودند.

۱- ستاد اقامه نماز تهیه و تنظیم، پیشانی سوخته، قم، ۱۳۷۵، چ ۳، صص ۴۲ و ۴۳.

۲- ستاد اقامه نماز تهیه و تنظیم، پیشانی سوخته، قم، ۱۳۷۵، چ ۳، ص ۱۴۴.

این مسئله برای ما خیلی سخت بود و با اینکه یک عمر انتظار زیارت قبر اباعبداللّه الحسین علیه السلام را داشتیم، اما نتوانستیم به خاطر یک امر مستحب (زیارت) یک امر واجب را (نماز) کنار بگذاریم و ناچار از این فرصت چشم پوشی کردیم. با اینکه همه اسرا مشتاق زیارت حرم ائمه اطهار بودند، ولی چون یقین داشتند که نماز صبح از دستشان می رود، حاضر به قبول این مسئله نشدند. به خاطر سرپیچی از دستور صدام، یعنی حاضر نشدن برای رفتن به زیارت، نگهبانان بعثی بیش از یک ماه اسرا را مورد ضرب و شتم قرار دادند. آنها همچنین دویست نفر از دوستان ما را عریان نموده و پس از کتک کاری و شکنجه به اردوگاهی دیگر منتقل کردند و ما تا مدتی از آنها بی خبر بودیم.(۱)

داستانی از نماز صبح

داستانی از نماز صبح

دختر کوچک، همیشه صبح زود از خواب بیدار می شد؛ یعنی بیدار نمی شد، پدرش او را بیدار می کرد. همیشه صبح ها چهره پدر خندان بود و با مهربانی و آرامش دست دخترش را می گرفت و او را از جای گرم و نرمی که در سرمای صبحگاهی لذت بخش تر بود، بلند می کرد. او بعضی وقت ها اصلاً دوست نداشت که از جایش بیرون بیاید. خیلی خوابش می آمد، اما پدرش آن قدر به او مهربانی می کرد، آن قدر او را ناز می کرد و موهای او را نوازش می کرد تا دختر کوچک با چشم هایی خواب آلود از جایش برمی خاست و برای وضو گرفتن به راه می افتاد.

دختر کوچک، نماز را دوست داشت، نماز صبح را هم دوست داشت، اما بعضی وقت ها که خیلی خسته بود، دوست نداشت نماز صبح را سر موقع بخواند. در دلش می گفت: خب، اگر من هم، اندازه مامانم شدم، آن وقت

۱- هزار و یک نکته درباره نماز، صص ۳۰۱ و ۳۰۲.

همیشه نماز صبح را همان صبح می خوانم، اما پدرش آن قدر او را نوازش می کرد که او مجبور می شد از جایش بلند شود. یک روز که از خواب بیدار شد، دید که خورشید درآمده است و او را برای نماز صبح بیدار نکرده اند. وقتی به چهره پدر نگاه کرد، همان چهره خندان و مهربان را دید که به دخترش گفت: سلام دخترم! دختر کمی خجالت کشید و درحالی که صورتش سرخ شده بود گفت: مرا برای نماز صبح بیدار نکردید؟ پدر با محبت خاصی جواب داد: نه دخترم، از این به بعد هر کس خواست نماز صبح بخواند، باید خودش بلند شود. دختر کوچک کمی ناراحت شد، اما در دلش احساس خوشحالی کرد که دیگر مجبور نبود هر صبح برای نماز بیدار شود، او کنج کاو شده بود که چرا پدرش این حرف را زده است.

بالاخره کنج کاوی او به نتیجه رسید و علت آن کار را فهمید. ماجرا این بود که وقتی آقا بزرگش فهمیده بود که هر روز او را برای نماز صبح بیدار می کنند، کمی ناراحت شده بود و پیغام فرستاده بود که او را برای نماز صبح اذیت نکنند. نماز که هنوز بر او واجب نشده بود. آن دختر کوچک نوه امام خمینی رحمه الله بود و امام به پدر او گفته بود که چهره شیرین اسلام را به مذاق بچه تلخ نکن. آن دختر کوچک، احساس کرد که دوست دارد همان لحظه امام را بغل کند و صورت زیبا و مهربانش را ببوسد. دست های کوچکش را در دست های بزرگ امام بگذارد و امام هم دست های او را بگیرد و موهایش را نوازش کند و به او لبخند بزند. چند روز بعد، آن دختر احساس می کرد روزهایی که برای نماز صبح از خواب بیدار نمی شود، ناراحت و کسل است و به همین خاطر پیش پدر و مادرش رفت و از آنها خواهش کرد که او را هم برای نماز صبح بیدار کنند. او فکر کرده بود که باید از همان روزها عادت

کند که همیشه نماز صبحش را بخواند، تا وقتی که بزرگ تر شد و نماز برایش واجب شد موقع نماز صبح خواب نماند.

بعدها از مادرش شنید که می گفت: تازه به سنّ تکلیف رسیده بودم. شب خوابیده بودم که امام با برادرم وارد شدند. خیلی سرحال و خوشحال بودند. از من پرسیدند که نماز خوانده ام؟ من فکر کردم چون الآن امام سرحال هستند، دیگر نماز خواندن من برایشان مهم نیست. گفتم: نه. ایشان به قدری تغییر حالت دادند و عصبانی شدند که ناراحتی، سرتاسر وجودشان را فرا گرفت. آن وقت من خیلی ناراحت شدم که چرا با حرفم و کارم مجلس به آن شادی را تلخ کرده ام.(۱)

تأثیر نماز بر انسان

تأثیر نماز بر انسان

استاد مصباح می گفتند: دوستان ایرانی ما در فرانسه، از پروفسوری صحبت می کردند که مسلمان شده بود و خانم او هم مسلمان بود؛ مسلمانی بسیار خوب و عامل به دستورها و احکام اسلام و عارف به حقایق اسلام. در ملاقاتی که با این خانم و آقای پروفسور داشتیم، از او پرسیدم چطور شد که مسلمان شدید؟ به شوخی گفته بود: سؤال های خصوصی می کنید. بعد توضیح داده بود که من سال های پیش در الجزایر مقیم بودم. یک روز از جاده عبور می کردم و در کنار جاده مزرعه ای بود. دیدم کسی رو به سمتی ایستاده و حرکاتی انجام می دهد. من از مشاهده این حرکات، کنج کاو شدم و از دیگران پرسیدم این حرکات چیست. گفتند نماز می خواند. کنج کاوتر شدم و رفتم سراغ این دهقانی که نماز می خواند و نشستم و پرسیدم که چکار می کنی؟ چه می گویی؟ چه می خواهی؟ و چرا این کار را می کنی؟ (خانم او

۱- محمد ناصری، بوی عطر نماز، تهران، کتاب های قاصدک، ۱۳۷۶، ص ۱۲.

گفته بود مشاهده آن نماز در من تأثیر عمیقی گذاشته بود.) وقتی من متوجه شدم که در اسلام، ارتباط با خالق به این اندازه آسان و به این اندازه عمیق و لطیف است، تکان خوردم و این سرآغازی شد برای تحقیق بیشتر و این علت اصلی مسلمان شدن من بود.(۱)

نماز در اسارت

نماز در اسارت

شبی یکی از بچه ها ـ که برادر شهید نیز بود ـ از جا برخاست و شروع به اقامه نماز کرد. لحظاتی بعد، چهار نفر از بچه ها به او اقتدا کردند. من هم تصمیم گرفتم به او اقتدا کنم، اما در همان لحظه به یاد دورانی افتادم که در مسجد محل، به عنوان مکبر امام جماعت بودم. فکر کردم که با صدای تکبیر من، افراد بیشتری به نماز جماعت رو می آورند. همین طور هم شد. با صدای تکبیر، هر لحظه افراد نمازگزار زیادتر می شدند. سرانجام به جز چند نفر انگشت شمار، همگی نماز جماعت خواندند. این نماز، نماز بسیار با شکوهی بود که با چهار نفر شروع شد و با ده ها نفر به پایان رسید.(۲)

اشک شب

اشک شب

یکی از اسرا که پایش قطع شده بود، نیمه های شب از خواب بیدار می شد و بالشی جلوی خود می گذاشت و بعد مهر خود را روی آن قرار می داد و نشسته مشغول خواندن نماز شب می شد. او مدت ها ذکر می گفت و اشک، مثل مروارید، از چشمانش فرو می غلتید. خدا گواه است، که نوای دل نشین «الهی العفو» چنین عزیزانی در نیمه های شب، قلب هر انسانی را تکان می داد

۱- نماز از دیدگاه دانشمندان و متفکران، ص ۷۱.

۲- کوتاه و خواندنی از نماز، ص ۴۴ به نقل از جعفر فریدها.

و مانند صاعقه، شبِ تاریک و ظلمانی را می شکافت.(۱)

۱- نماز در اسارت، ص ۱۰۸.

ص:۸۸

فصل هشتم: همراه با برنامه سازان

اشاره

فصل هشتم: همراه با برنامه سازان

زیر فصل ها

پیشنهادهایی برای برنامه سازان

پیشنهادهایی برای برنامه سازان

اشاره

پیشنهادهایی برای برنامه سازان

زیر فصل ها

۱. ضرورت توجه به نماز

۲. علل بی توجهی به نماز

۳. توجه به راه های درمان

۱. ضرورت توجه به نماز

۱. ضرورت توجه به نماز(۱)

ایمـان، سـتونی است که آدمی را در طوفـان زنـدگی حفـظ می کنـد و در موارد تزلزل درونی و بیرونی، تکیه گاه انسان است. اعتقـاد به خـدا، عامـل حل بسـیاری از تضادها و درگیری های فکری و کشـمکش های درونی و وسـیله ای برای دست یابی به آرامش است. دوران نوجوانی، مرحله بیداری است و این بیداری، عاملی برای رشد معنوی و اخلاقی است.

در این حـال، تربیت دینی نوجوان، توجه دادن او به نمـاز، عبـادت و ایجـاد رابطه اُنس میان او و خـداست که نه تنها احساسات مذهبی او را راضـی نگه می دارد، بلکه خواسته های طبیعی و هواهای نفسانی او را هم مهار و رفتار او را کنترل می کند. دیگر اینکه احساس رنج درونی، فشار عاطفی، نگرانی، ترس و آشـفتگی که از ویژگی های این دوره است، به وسیله نماز از بین می رود.

یکی از شِکْوه های والدین این است که بعضی از نوجوانان به نماز توجهی ندارند. در این رهگذر ما با والدینی روبه رو هستیم که اهل عبادت و تقوایند،

۱- با بهره گیری از کتاب هدایت نوجوان به سوی نماز، اثر علی قائمی.

ولی فرزندان آنها افرادی بی نمازند. باید گفت چنین حالتی در نوجوانانی که تمرین های مذهبی را از سن کودکی و حتی خردسالی به صورت امری لذت بخش با چشیدن عواطف گرم والدین و بدون تحمل فشار آغاز کرده اند، به ندرت دیده می شود، که این خود نشان دهنده اهمیت دوران کودکی و پایه گذاری درست این سنت حسنه است.

پس، ضروری است که در درجه اول خانواده ها و در مراحل بعدی وسایل ارتباط جمعی، پیش از آنکه وسایل گمراه کننده، کودکان و نوجوانان ما را از سفره دیانت دور کنند با اقدامات پیش گیرانه و پایه گذارانه، آنها را با نماز که یگانه وسیله صیانت انسان در برابر طوفان حوادث است، آشنا سازند.

۲. علل بی توجهی به نماز

اشاره

۲. علل بی توجهی به نماز

تا هنگامی که از ریشه و اساس امری سر در نیاوریم و آن ریشه را نخشکانیم، نمی توانیم اقدامی سازنده داشته باشیم. پیش از هرگونه تصمیم گیری درباره واداشتن نوجوان بی اعتقاد به نماز، باید با تحقیق جامع دریابیم که علل بی توجهی به نماز چیست؟ سخن آنها چیست؟ آیا از والدین و مربیان یا الگوهای تربیتی، سرخورده شده اند و می خواهند عصیان خود را نشان دهند؟ یا بر اثر تنبلی و بی حوصلگی است؟ برای رسیدن به پاسخ، این موضوع را از دو دیدگاه بررسی می کنیم:

۱. بررسی هایی که در خانواده صورت می گیرد و خانواده ها با شناخت مشکلات به مداوای آن می پردازند.

۲. وظیفه رسانه اسلامی که این مهم در مرحله اجتماعی و در سطح وسیع و مقطع سنی نوجوانان بسیار اهمیت دارد. رسانه باید بکوشد تا با ریشه یابی دقیق از راه مصاحبه، گفت وگو، نظرسنجی و غیره، ریشه مشکلات را بیابد و

متناسب با آن اقدام کند.

بدیهی است که مهم ترین مشکلات را می توان در محورهای زیر جست وجو کرد:

الف) علل فردی

الف) علل فردی

مهم ترین عواملی که مربوط به خود نوجوان است: درک نادرست از آموزه های مذهبی؛ ناآشنایی به وظیفه و تکلیف؛ تنبلی و تن پروری؛ غفلت و مسامحه کاری و نداشتن روحیه لازم برای اقامه نماز؛ اثبات وجود و نشان دادن اینکه او برای خودش کسی است و می تواند یاغی و عاصی باشد.

ب) علل خانوادگی

ب) علل خانوادگی

در این زمینه هم به این مسائل اشاره می کنیم: عادت نکردن نوجوان به خواندن نماز از دوران خردسالی؛ دعوت نشدن به نماز در شرایط کنونی؛ دعوت به نماز از روی خشونت و در نتیجه عقده سازی؛ سلب اعتماد از متولیان امور مذهبی به وسیله خانواده؛ آلودگی در غذای خانواده از حیث رعایت نکردن حلال و حرام و... .

ج) علل مربوط به گروه هم سالان

ج) علل مربوط به گروه هم سالان

نقش این گروه به حدی است که می تواند اندیشه ها را دگرگون کند و حتی در دین و اعتقاد افراد اثر گذارد. تابعیت و هم رنگی با دوستان، اُنس ها و دوستی ها در این مرحله غالبا ابرآلود و مبهم است. اساسا در ترک نماز و زمانی هم در رغبت و عادت به نماز، الگوها و دوستان نقش اساسی دارند.

د) علل اجتماعی

د) علل اجتماعی

دوران نوجوانی، دوران تجسس است. این جست وجو در حیطه سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، مذهبی و فرهنگی صورت می گیرد. در این حال، عوامل

گوناگونی از جامعه و محیط در او تأثیر می گذارد و در او احساسی برای گرایش یا ترک مذهب پدید می آورد.

۳. توجه به راه های درمان

اشاره

۳. توجه به راه های درمان

مادام که در فرد ریشه یا عامل جهل و غفلت و تن پروری و بی رغبتی زدوده نشود؛ تا زمانی که خانواده ها سرو سامان نداشته و یا بی توجه و بی برنامه باشند؛ تا وقتی که دوستان و معاشران ناباب، کودک و نوجوان را احاطه کرده اند و در میان گرفته اند و تا زمانی که جوّ جامعه و شرایط محیط، نابسامان و آشفته است، امید به اصلاح، بسیار ناچیز و اندک خواهد بود.

برنامه ریزی برای اصلاح کودکان و نوجوانان در محیط خانواده، یک سوی قضیه است و تلاش برای کنترل جامعه و محیط سوی دیگر آن. باید گفت این دو در هم اثر دارند. میان شرایط حیات سیاسی، اجتماعی و خانوادگی با حیات فردی و معنوی رابطه ای اساسی وجود دارد. بنابراین، باید تلاش هایی هم زمان در جهت های گوناگون صورت پذیرد. اکنون به بخشی از این موارد اشاره می کنیم:

الف) در ارتباط با کودکان و نوجوانان

الف) در ارتباط با کودکان و نوجوانان

یک ــ جهل زدایی به وسیله والدین، مربیان، رسانه های جمعی، با استفاده از توان بیانی، تصویری، کتاب ها، مجلات؛

دو ــ ایجاد رغبت در آنها با برقراری ارتباط دوستانه با نوجوان و پذیرش دوستان او؛

سه ــ استفاده از حساسیت و شور و هیجان مذهبی و شور عرفانی نوجوان و نشان دادن صحنه های مهیج مذهبی؛

چهار ــ پاسخ به پرسش های مذهبی و تجهیز آنها برای دفاع از مذهب؛

پنج ــ زمینه سازی برای خودیابی، خودسازی و محاسبه نفس؛

شش ــ آشنا کردن آنها با حقایق پیرامون و خطرهایی که از جنبه های گوناگون متوجه آنهاست.

ب) در ارتباط با خانواده

ب) در ارتباط با خانواده

یک ــ جنبه الگویی خانواده بایـد تقویت شود؛ به هنگام نماز بایـد پـدر و مادر همه کارها را تعطیل کنند و به سوی نماز روی آورند که این نوعی درس سازنده و عملی است؛

دو ــ استفاده از جاذبه های صوتی ــ کلامی برای جلب و جذب آنان، مانند قرائت نماز و قرآن با صدای خوب، لحن خوب و آهنگین به وسیله خانواده؛

سه ــ ایجـاد ارتبـاط گرم و سازنـده با آنها و اعلام محبت و نشان دادن رحمت و عنایت خود و گاهی هم بهره گیری از مِهْر و قهر به صورت مشترک؛

چهار ــ استفاده از نیروی برادر یا خواهر بزرگ تر برای جلب و جذب آنها؛

پنج ــ کنترل غیرمستقیم و زیر نظر داشتن برنامه های او.

ج) در رابطه با هم سالان

ج) در رابطه با هم سالان

یک ــ فراهم آوردن زمینه لازم برای دوست یابی فرزندان از راه معاشرت با خانواده هایی که فرزندان سالم و هم سن و سال با فرزندان آنها دارند؛

دو ــ راهنمـایی نوجوان برای عضویت در تشـکیلات و گروه هایی که در مسـیر مـذهب و عبادت و نمازنـد. مشارکت آنها در هیئت های مذهبی و پرورش روح دینی در آنها.

د) اصلاح جوّ و شرایط محیطی

د) اصلاح جوّ و شرایط محیطی

بالاـخره به این نکته هم بایـد توجه داشـته باشـیم که شـرایط و جوّ و محیـط اجتمـاعی در سازنـدگی یـا ویرانی بنـای اخلاقی و

مذهبی شدیدا مؤثر است.

محیط فاسد و مسموم؛ زمینه ساز فساد است و محیط صالح و شایسته، زمینه ساز رشد است.

یکی از رسالت های برنامه ریزان و برنامه سازان، درکِ درست و واقع بینانه به این معضل مذهبی و تلاش و مساعی در جهت رشد و ارتقای برنامه های جذاب مذهبی به ویژه در اوقات نماز است. صدا و سیما در این باره می تواند با تهیه برنامه های جذاب، اهتمام بیشتری به فرهنگ سازی و انتقال ارزش ها داشته باشد. به نظر می رسد که رسانه باید حتی در این زمینه با اندیشمندان و متولیان مذهبی برای تهیه برنامه های جذاب تر و پرمحتواتر درباره نماز نشست هایی ترتیب دهد؛ زیرا آمارهای غیر رسمی در این باره، بسیار نگران کننده است که این، رسالت دست اندرکاران صدا و سیما را دو چندان می نماید.

در شرایط کنونی، ما به یک حرکت فرهنگی گسترده نیاز داریم. این حرکت فرهنگی باید به وسیله صدا و سیما، ائمه جمعه، روزنامه ها، مجلات، مدارس، خانواده و نهادهای متولی امور فرهنگی ایجاد شود. این حرکت فرهنگی بایدنسبت به نماز، ضرورت برپایی نماز، آثار و فواید نماز و...، صورت پذیرد تا جامعه اسلامی ما جامعه ای باشد که کوچک و بزرگ، زن و مرد و خرد و کلان ما بیش از پیش به مسئله نماز که در حقیقت حافظ امنیت اخلاقی، اجتماعی، فرهنگی و مذهبی ماست توجه کنند. این حرکت فرهنگ نباید فقط یک همایش تبلیغی باشد.

سخن آخر

سخن آخر

خدایا! اگر نمی روم آنجا که باید، مرا ببر. اگر می روم آنجا که نباید، بازم دار. اگر نمی گویم آنچه باید، گفتنم آموز. اگر می گویم آنچه نباید، خاموشم کن.

الهی! بینایی ده که در چاه نیفتم، دانایی ده که در راه نیفتم.

خدایا! تنها یاورم تویی، هم راز من تویی، امید من تویی، قدرتمند تویی، علیم تویی و تنها تویی که دست رد به سینه محتاجان نمی زنی. من بنده بی پناه توأم که قلبم را آورده ام تا به آن نور بپاشی، آورده ام که توانش ببخشی و مرا از حلاوت هم سخنی ات بهره مند سازی.

خدایا! به من بیاموز جوانه زدن را. ای تواناترین! توانی ده برای سپاس گزاری، پرواز را به من بیاموز، با من باش تا بی تو نباشم، نام تو سبزینه وجود من است، نام تو نور است و روشنی بخش. بی نام تو هیچم و بی یاد تو دل مرده و تاریک. پس ای نزدیک ترینم، حتی یک لحظه هم مرا به خود باز مگردان.

رحیما! آن گاه که پاهایم سست می شود و دلم گدازان، آن گاه که شبیخون اندوهم بی شمار است، تنها به تو می اندیشم، امّا نه، این رسم بندگی نیست، از تو می خواهم همیشه در این کوچک ترین، جا داشته باشی و هرگز از یاد تو غافل نشوم و هماره شبستان وجودم، نورباران جلوه جمال و جلال تو گردد. چنین باد... .

آمین یارب العالمین

کتاب نامه

کتاب نامه

* قرآن کریم.

* نهج البلاغه.

* صحیفه کامله سجادیه، حضرت امام سجاد علیه السلام، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۴۱۵ ق، چاپ چهارم.

۱. ابن بابویه، محمد بن علی، امالی شیخ صدوق، کتابچی، تهران، چ ۳، ۱۳۷۶.

۲. ________________________، ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، مترجم: ابراهیم محدث بند ریگی، قم، اخلاق، چاپ پنجم، ۱۳۸۰.

۳. ________________________، من لا یحضره الفقیه، بیروت، دارالاضواء، ۱۳۶۴ [۱۴۰۵ق].

۴. احمدپور ترکمانی، علی، نماز خوبان، مشهور، قم، ۱۳۷۸.

۵. القاضی النعمان بن محمد رحمه الله، دعائم الاسلام.

۶. پیشانی سوخته، قم، ستاد اقامه نماز، ۱۳۷۵، چاپ سوم.

۷. تنکابنی، میرزا محمد، قصص العلماء، بی جا، انتشارات علمیه اسلامیه، ۱۳۶۴، چاپ دوم.

۸. جمعی از نویسندگان زیر نظر آیت اللّه العظمی مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۳.

۹. چناری، جواد، آبشار رحمت، قم، ستاد اقامه نماز، زمستان ۱۳۷۵.

۱۰. حرانی، الحسن بن علی بن الحسین بن شعبه، تحف العقول، قم، مؤسسه النشرالاسلامی، ۱۳۷۴.

۱۱. حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، تهران، مکتبه الاسلامیه، بی تا.

۱۲. خسروی، موسی، اذان و اقامه در اسلام، قم، ستاد اقامه نماز استان تهران، ۱۳۷۵، چاپ اول.

۱۳. دیلمی رحمه الله، ارشاد القلوب، شریف الرضی، قم، ۱۳۶۸.

۱۴. دیلمی، حسین، هزار و یک نکته درباره نماز، قم، نمایندگی ولی فقیه در بسیج، ۱۳۷۶، چاپ دوم.

۱۵. روحانی، سیدحمید، بررسی و تحلیلی از نهضت امام خمینی رحمه الله، ج ۱، تهران، انتشارات اسلامی، ۱۳۷۲.

۱۶. ساجدان شاهد، بنیاد شهید آذربایجان غربی.

۱۷. شمس الدین، سید مهدی، داستان نماز عارفان، تهران، ستاد اقامه نماز، ۱۳۷۷، چاپ چهارم.

۱۸. صالحی، افشان، سجده دل یا قلب نمازگزار، ستاد اقامه نماز، پاییز ۱۳۷۳.

۱۹. طباطبایی، ترجمه تفسیر المیزان دارالعلم، قم، ۱۳۶۴.

۲۰. عزیزی، عباس، معماهای زندگانی چهارده معصوم علیهم السلام .

۲۱. ______________، نماز در آیینه حدیث، ستاد اقامه نماز، شهریور ۱۳۷۵.

۲۲. عطایی، مرتضی، داستان های نماز، بی جا، نشر الف، ۱۳۷۶، چاپ پنجم.

۲۳. فاضلی، نادر، کوتاه و خواندنی از نماز، قم، ستاد اقامه نماز، ۱۳۷۵.

۲۴. فیض کاشانی، ملامحسن، المحجه البیضاء، قم، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۳۷۴.

۲۵. قائمی، علی، هدایت نوجوان به سوی نماز، قم، ستاد اقامه نماز، پاییز ۱۳۷۳.

۲۶. قرائتی، محسن، پرتوی از اسرار نماز، تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۶۹.

۲۷. قمی، عباس، مفاتیح الجنان، قم، روح، ۱۳۷۹، چاپ دوم.

۲۸. ________________، منتهی الآمال، قم، هجرت، ۱۳۷۳.

۲۹. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اهل بیت علیهم السلام، ۱۳۶۳.

۳۰. مجلسی رحمه الله، محمدباقر، بحارالانوار، بیروت، دارالرضا، ۱۳۷۷.

۳۱. ________________، بحارالانوار، تهران، انتشارات اسلامیه، ۱۳۷۲، چاپ سوم.

۳۲. مجله پاسدار اسلام، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.

۳۳. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، قم، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۶۳.

۳۴. مقام معظم رهبری، پیام معنویت، قم، ستاد اقامه نماز، ۱۳۷۳.

۳۵.موسوی خمینی رحمه الله، روح اللّه، آداب الصلاه، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله، ۱۳۷۲.

۳۶. ________________، استفتائات، قم، جامعه مدرسین حوزه علمیه، ۱۳۷۲.

۳۷. ________________، امام در سنگر نماز، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله، ۱۳۷۴.

۳۸. ________________، توضیح المسائل، قم، نشر روح، چاپ ششم، ۱۳۷۸.

۳۹. ________________، چهل حدیث،قم،مؤسسه تنظیم ونشر آثار امام خمینی رحمه الله، ۱۳۷۳، چاپ پنجم.

۴۰. ________________، سر الصلاه، بی جا، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله، ۱۳۶۹.

۴۱. ناصری، محمد، بوی عطر نماز، تهران، کتاب های قاصدک، ۱۳۷۶.

۴۲. نماز نشانه حکومت صالحان، مجموعه مقالات، ستاد اقامه نماز، زمستان ۷۳.

۴۳. هندی، علی بن حسام، کنز العمال، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۹ ق.

۴۴. یاری محمد و رحیم کارگر، بهترین پناهگاه، تهران، ستاد اقامه نماز، ۱۳۷۵.

۴۵. ______________________، داستان ها و حکایت های نماز، قم، ستاد اقامه نماز، ۱۳۷۳.

۴۶. ______________________، نماز از دیدگاه دانشمندان و متفکران، ستاد اقامه نماز، پاییز ۷۷.

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که مـا را در دستیـابی به این هـدف یـاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادنـد تقـدیر و تشـکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصـفهان -خیابان عبـدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شـهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانه‌ای
قائمیه
اصفهان
WWW
برای داشتن کتابخانه های‌تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـــانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹